

Foiaia românească

Vineri
28 august
1998

Anal I
Nr. 35

(Serie nouă)

Săptămînal al românilor din Ungaria ♦ Fondat în 1951 ♦ 8 pagini ♦ 20 forinți

Ziua naționalității române din Bihor

La toate popoarele lumii există zile însemnate, legate de evenimente istorice, calendaristice, social-politice. Pentru locuitorii țării noastre, ziua de 20 August poartă o încărcătură multiplă de sensuri. Arcul larg al istoriei pe care l-am parcurs, începînd cu regele Ștefan I., pretinde să ne asumăm tradițiile istorice.

Cinstirea pîinii noi ne învață să apreciem țăranul, omul muncitor de pe ogoare pentru care – în aceste zile de august – se termină secerișul, cea mai vastă muncă a cîmpului, care de sute de ani antrenează populația – și nu numai pe cea din mediul rural – de la mic la mare.

Atmosfera festivă a acestei sărbători naționale o sporesc diferitele mitinguri, ședințe festive.

În acest șir s-a înscris și ediția din acest an a **Zilei naționalității române din Bihor**, organizată din inițiativa consiliului Autogovernării comunei bihorene Apatou.

Apatenii s-au pregătit din timp pentru această zi, așteptînd cu emoții vădite numeroși oaspeți. Și aveau de ce, fiindcă programul zilei a promis posibilități variate. Întreaga acțiune a primit forma unei serbări cîmpenești, cu o atmosferă familiară, la care (poate) organizatorii nici nu s-au gîndit cînd – din cauza condițiilor locale – au conceput o mare parte a programului în aer liber.

La 20 August, strada principală a comunei Apatou și-a așteptat oaspeții decorată cu stegulețe maghiare și românești. În centrul comunei s-au adunat numeroși localnici pentru a participa la primirea oaspeților sosiți din satele învecinate Bedeu și Săcal. Rangul întîlnirii l-a mărit și marele număr al oaspeților sosiți din România, din localitatea înfrățită Vașcău. Aceste ore ale dimineții au însemnat clipe de bucurie: bucuria revederii cu îmbrățișări, strîngeri de mîină, salutări amicale, ca un adevărat prilej de întîlnire între prieteni.

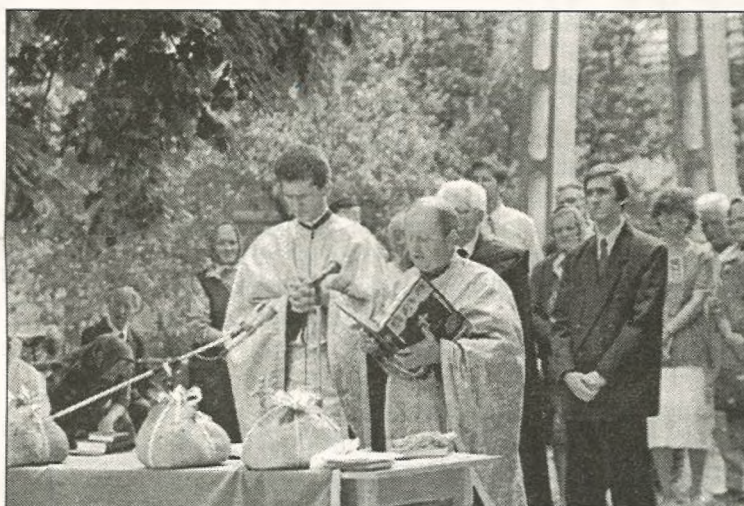
Conform programului, oaspeții au fost salutați de **Imre Dani**, primarul comunei, care a accentuat că prin organizarea acestei Zile, intenția conducerii din Apatou nu a fost alta decît întărirea apartenenței și cultivarea tradiției românești în spațiul bihorean, precum și adîncirea prieteniei între localitățile înfrățite.

În continuarea programului a urmat vizitarea locurilor istorice și culturale din comună, întreceri sportive, muzică de piață. În centrul comunei, un sobor de preoți și predicatori au oficiat o slujbă ecumenică, și au sfințit pîinea nouă.

Centrul de greutate al zilei l-a însemnat totuși programul cultural cu participarea echipelor sosite din România și din comunele bihorene din Ungaria. În după-masa zilei, la căminul cultural au evoluat pe scenă echipele de dansuri populare ale elevilor și adulților din Apatou, copiii din Săcal, formația de țiteră din Furta, precum și oaspeții din România. Publicul a aplaudat cu însuflețire producțiile echipelor, ca o adeziune sinceră față de bogăția culturală a acestora.

De altfel, dincolo de convorbirile purtate în ambianța plăcută a zilei însoțite de vară, gazdele și oaspeții din țară și România au avut prilejul unui schimb de experiență și păreri și să facă cunoștință.

În orice caz, la sfîrșitul zilei am putut aprecia cu satisfacție că toată lumea s-a simțit bine. Gazdele au fost copleșite cu mulțumiri pentru ospitalitate, oaspeții din România au admirat tot ce au văzut, iar artiștii amatori și elevii au fost aplaudați cu căldura, pe care doar cei a căror inimă bate în același ritm știu s-o dăruiască. – tj –

Iarăși va începe...

...un nou an școlar. La întîii septembrie, observatorul atent va putea desluși de pe urma pașilor copiilor, în ce direcție se află cîte-o școală. Îmi amintesc: cu cîteva decenii în urmă, orice copilăș întrebat dacă se bucură că va deveni elev, răspundea afirmativ, cu ochii strălucitori de bucurie. Iar mulți copii știau încă dinainte literele, mulți se jucaseră încă mult timp înainte „de-a școala”.

Azi totul s-a schimbat. Nici cei mai mici, nici cei mai mari nu se mai arată însuflețiți. Dar ceea ce e și mai grav: nici dascălii lor. În aceste circumstanțe, nu știu cum vor putea lucra împreună cu spor, cu elan, în armonie și cu succes, dacă nici măcar începutul nu e înfierbîntat de atmosfera etapei noi, de nerăbdarea aflării lucrurilor necunoscute. Repet: cîndva, începutul unui nou an școlar era o zi de sărbătoare, un eveniment social festiv, o nouă piatră de încercare pentru adulți și copii. Iar avîntul de la începutul lui septembrie asigura forță și putere pentru întregul an școlar. Acum însă, văzînd fețele nemulțumite ale copiilor, frunțile încruntate ale profesorilor, mă întreb: cum va fi dus la capăt acest nou an școlar, dacă de pe acum, de la bun început se dovedește atîta neîncredere și nemulțumire.

Știu că profesorii au toate motivele să fie îngrijați: la ora actuală lipsesc manualele, programele sînt necorespunzătoare, munca administrativă e încărcată, grijile sînt multiple. În ciuda acestor probleme, oare n-ar fi totuși datoria lor, a cadrelor didactice, să se gîndească mai intens la elevi, la „copiii lor”? Iar aceasta chiar dacă generația noastră, de adulți, este frămîntată de multiple contradicții și nemulțumiri, toate categoriile sociale avînd necazurile lor. Dar în nici o altă categorie socială nu are o importanță atît de mare optimismul și echilibrul sufleteș.

Dacă profesorul încă de pe acum e necăjit, încă de pe acum e obosit sufletește și spiritual, atunci, oare cum va putea transmite copiilor dragoste de carte? Mai cu seamă că azi nici copiii, nici adulții nu mai dovedesc aceeași tragere de inimă pentru învățămînt.

Ar fi nevoie, înainte de toate, nu de reformarea planurilor, ci a mentalității. Neapărat ar trebui să scormonim în sufletele noastre: ar trebui să-și deschidă sufletul și inima și părinții, și profesorii. Atunci cu siguranță vor putea afla încă mulți stropi de dragoste. Căci fără această dragoste, tragerea liniuțelor și tabla înmulțirii va fi și mai grea.

Deci, în actualitatea zilelor noastre e important să nu-i lăsăm pe copii să îmbătrîneasă înainte de vreme. Să-i facem mai isteți, mai pricepuți, oferindu-le cît mai multă dragoste și bogății spirituale, învățîndu-i cu pricepere, cu răbdare și – nu în ultimul rînd – cu fețele zîmbitoare.

– juhász –

Din cuprîns:

■ La un nou curs de perfecționare
(pag. a 2-a)

■ Cumpărături treptate
(pag. a 4-a)

■ Seghedin la sfîrșit de vară în anul 1998
(pag. a 5-a)

În organizarea și finanțarea FUNDAȚIEI CULTURALE ROMÂNE:

La un nou curs de perfecționare

În ultimul deceniu, cadrele didactice ale școlilor românești din Ungaria au tot mai multe posibilități de perfecționare, iar în șirul acestora, cursurile organizate în România au dintotdeauna importanță deosebită. Și în acest context, cursurile organizate și finanțate de *Fundația Culturală Română* se bucură de prestigiu pe drept motivat, fie că ele se desfășoară la Turnu-Severin sau București.

Între 5-15 august, *Cursul de perfecționare pentru cadre didactice care predau în limba română în țările din jurul României* s-a organizat la București, cu participarea delegațiilor din Iugoslavia, Republica Moldova, Ucraina și Ungaria. Importanța acordată acestei sesiuni științifice de vară a fost dovedită și prin circumspecția cu care doamna **Angela Martin**, secretar executiv al Fundației a întocmit programul (prelegeri, dezbateri, vizitarea de muzee, excursii), invitând drept conferențieri un considerabil număr de profesori universitari, cercetători, muzeologi de mare competență, care s-au ocupat cu multă erudiție de teme din domeniul: limbă, folclor, istorie, cultură. Nu e lipsit de interes dacă înșirăm titlurile prelegerilor, ale dezbaterilor și numele conferențierilor.

Prof. dr. Nicolae Șerban Tanașoca: *Probleme actuale ale etnogenezei românilor*

Prof. dr. Mioara Avram: *Tendințe ale limbii române literare contemporane*

Conf. dr. Gheorghe Chivu: *Limba majorității – limba minorității*

Conf. dr. Alexandru Crișan: *Manualul de limba și literatura română – mijloc de păstrare a identității culturale*

Cercet. Laura Căpiță: *Structura și conținutul manualelor de limba și literatura română în școlile din țările vecine*

Prof. dr. Nicolae Constantinescu: *Folclorul românesc – unitate și diversitate*

Prof. dr. Sabina Ispas: *Tradiție și inovație în folclor*

Prof. dr. Cornel Ungureanu: *Literatura românilor din jurul granițelor – parte a literaturii române*

Conf. dr. Alexandrina Cernov: *Locul literaturii române în manualele utilizate în școlile din jurul României*

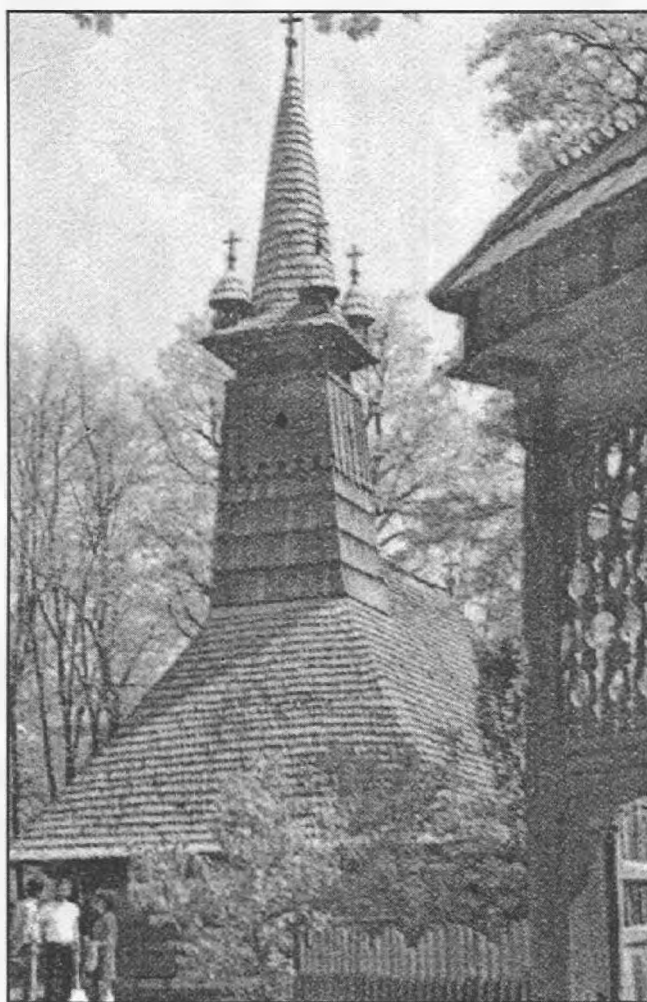
Asistent Augustin Ioan: *Orașul București – istorie și cultură*

Conf. dr. Gheorghe Chivu: *Cultivarea limbii române literare – necesitate culturală și obligație didactică*

„Kilometrul 0 al României”

lor cetăți de scaun, ale curților și bisericilor domnești, urcând Turnul Chindiei, vizitând mănăstiri, asistând la o vecernie pe dealul deasupra orașului, bucurându-se de ospitalitatea blagoslovită a măicuțelor, cursanții au rămas impresionați de aceste vestigii minunate, oferite de marea carte a istoriei. Și dedublând semnificația unor domnitori cum au fost Basarabeștii sau Brîncovenii, vizitarea unor case memoriale sau parcuri etnografice a întărit credința în marile valori spirituale și culturale românești. Faptul că aceste pagini au prins viață și contur atât de marcant, a fost pe lângă meritul organizatorilor și – fără îndoială – cel al călăuzelor: muzeologi, istorici, critici de artă, înzestrați cu multă sugestivitate. Legat de vizite: mulțumită organizatorilor puteau fi văzute și câteva expoziții de excepție, printre care s-ar putea evidenția tablourile recuperate (furate cu ani în urmă din Muzeul Bruckenthal) sau expoziția omagială închinată reginei Maria.

Biserică de lemn din Muzeul Satului

Iată programul bogat de vizite, oferit dincolo de prelegerile de specialitate:

– vizită în centrul istoric al Bucureștiului: Curtea-Vechi, Dealul Mitropoliei (și o memorabilă întâlnire cu Prea Fericitul Teoctist), Hanul lui Manuc;

– excursie la Curtea de Argeș: vizitarea curților și a bisericii domnești, mănăstirea Curtea de Argeș și a bisericii legendare, plimbare la Fântâna lui Manole (momente și impresii de neșters);

– excursie la Tîrgoviște: vizită la ruinele cetății de scaun, Turnul Chindiei, vizitarea Muzeului Literaturii, a Muzeului Tiparului (cu comentarii bogate și explicații ale unor specialiști de mare format);

– călăuzire în Muzeul Satului (și comentarii erudite, informații detaliate);

– vizită la Muzeul de Artă: expoziția tablourilor recuperate, expoziția retrospectivă Gh. Drăghici (în condiții de amenajare și siguranță de talie mondială);

– scurtă vizită la Biblioteca Academiei (cu informații generoase, cu prezentarea unor manuscrise și unicate emoționante – „*Deschid această carte...*”, Bălcescu... „*Trei ezi cucueți...*” ...*Creangă...*);

– vizită la Muzeul de Istorie (admirarea detaliilor, reconstrucție, de pe Columna lui Traian), vizitarea Tezaurului, expoziția omagială a reginei Maria, proiectarea unor diapozitive din colecția secției arheologice (cu comentarii și explicații oferite cu generozitate de conducerea Muzeului);

– turul orașului București (cu ghizi de mare competență care au trezit interesul și au stîrnit fantezia călătorului).

Iar pentru că zilele au fost bogate în programe oficiale, profesional-culturale, seriile – în majoritatea lor – au fost rezervate unor șezători, unor seri ale cunoașterii și ale apropierei de suflet. În acest cadru, membrii delegației din țara noastră (în majoritate ziaristi, și nu cadre didactice) se puteau prezenta, reprezentînd comunitatea românilor din Ungaria pe plan cultural instructiv-educativ, pe linia strădaniilor de confirmare, din punct de vedere al dezvoltării istorice și sociale. Același lucru l-au făcut reprezentanții românilor din celelalte țări. Fiecare delegație a fost preocupată să prezinte tot ce avea mai reprezentativ, mai bun, specific. Iar strădania s-a meritat: i-am cunoscut mai îndeaproape pe români din Transcarpatia și Basarabia, din Banatul Sîrbesc și din Bucovina. Tot aceste seri au asigurat prilej optim de a cunoaște preocupările cadrelor didactice din Chișinău, periclitările școlii românești din Tighina, dificultățile în realizarea manualelor școlare la Cernăuți, frumusețile festivalurilor folclorice din Vîrșeț. După partea oficială a acestor seri, discuțiile s-au încins pînă în orele tîrzii ale nopții, fiecare întrebînd în voie ceea ce îl interesa în mod deosebit, procedînd la adevărate schimburi de experiență utile, concludente, din care fiecare avea ce învăța.

Că acest curs, realizat de Fundația Culturală Română, a fost de adevărat folos nu mai trebuie precizat din nou. Însemnătatea lui a fost categorică pentru participanți și concludentă pentru organizatori. Putem fi convingși că reușita cursurilor a consfințit intențiile și a confirmat necesitatea lor de viitor. Importanța o dovedește însă și scurta întrevvedere informativă a secretarului de stat **Mugur Vasiliu**, care a onorat participanții cu prezența domniei sale, oferindu-le informații utile și totodată, ca dar de preț, cite-un minunat volum *Brîncuși*. Multe, multe s-ar mai putea nota, multe, multe au fost demne de menționat, multe, multe au devenit amintiri de neuitat... Ca toaca, chemînd la vecernie, la mănăstirea Dealu.

E. I.

Revenind la cursuri, trebuie remarcat că dincolo de cunoștințe, dincolo de interpretările lingvistice sau istorice de ultimă oră, participanții au primit și multă-multă înțelegere, compasiune și preocupare atât din partea conferențierilor, cît și a celorlalți responsabili care prin munca lor au ajutat în reușita cursurilor. Printre aceștia, domnul **Ion Pahonțu** s-a evidențiat ca șef de grupă atent și priceput, care a îndrumat și ajutat, și care, drept garant al desfășurării flexibile, a fost – după necesități și circumstanțe – și sever (cînd era vorba de punctualitate, de pildă) și indulgent (la anumite inițiative personale, bunăoară). Aici se pot aminti și condițiile adecvate în care s-au desfășurat programele: în aula Liceului de muzică „George Enescu”, în imediata apropiere a căminului, unde a fost asigurată cazarea și mesele cursanților. Tot în aulă se organizase și o reprezentativă expoziție de manuale școlare, din care (la sfîrșitul cursurilor) grupurile din fiecare țară au primit în dar cite-un voluminos teanc din aceste manuale, pentru care cu toții și-au exprimat mulțumirea și recunoștința ca pentru o ofrandă de preț.

Un alt capitol însemnat din economia celor zece zile l-au însemnat excursiile, vizitele. Organizatorii au prezentat românilor din jurul României cele mai reprezentative mărturii ale istoriei, întinzînd arcul istoric peste cele trei reședințe domnești: Curtea de Argeș, Tîrgoviște, București. Vizitînd ruinele vechi-

De vorbă cu Ana Rocskár

»Dorim să avem un sediu propriu al Autogovernării minoritare române din Aletea«

În zilele noastre, când șomerii par să alcătuiască o nouă pătură socială, mi-a părut nespun de bine când, la policlinica Spitalului județean „Pándy Kálmán” din Giula, m-am întâlnit întâmplător – chiar ajutându-mă ulterior – cu o veche și simpatcă cunoștință. Deși îmbrăcată în obișnuita haină albă a cadrelor medicale, am recunoscut-o cu ușurință pe **Ana Rocskár**, româncă din Aletea. Am profitat de această întâlnire ca să îi pun câteva întrebări despre activitatea profesională și despre cea desfășurată în mijlocul românilor aleteni.

– Cum de lucrați tocmai la secția de distribuție a fișelor bolnavilor, e o profesie aleasă din copilărie?

– Nu. Deloc. Fiind aleteancă, era firesc să lucrez în localitatea mea, dar soarta a vrut altceva. Trăgându-mă dintr-o familie românească, timp de zece ani am activat ca doică la Grădinița de copii nr. 4. din Aletea, unde erau înscrși în majoritate copii de

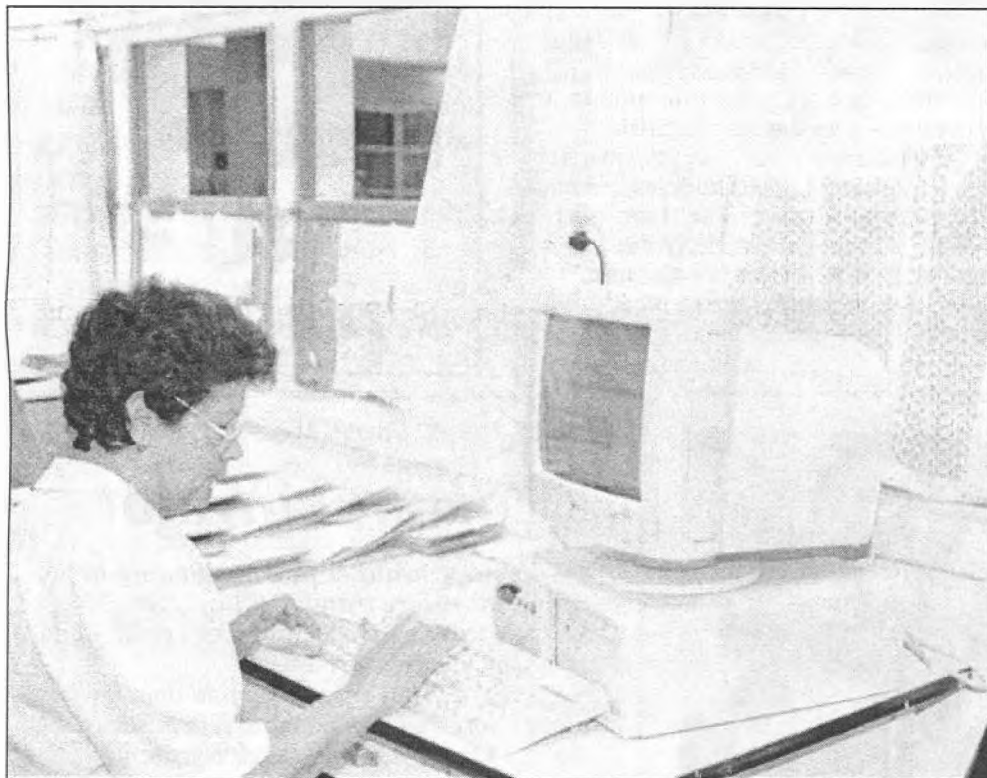
ind mereu arhiplină

– Aveți și români printre ei?

– Cum să nu. Chiar pe unii îi cunosc bine de atîția ani. Cei din Micherechi, Chitighaz de pildă, mai ales vîrstnicii, vorbesc românește, fiindcă altfel se descurcă cam greu cu limba maghiară. Colegele mele știu că sînt româncă, deci uneori, cînd e cazul „o fac pe translatorul” și-mi pare bine că și la serviciu mă pot folosi de limba mea maternă.

– Acasă, în localitate, de asemenea sînteți considerată de cunoscuți ca o româncă însuflețită, ceea ce am observat și la diferite acțiuni, iar în ultimul timp, parcă vă ocupați și mai mult de românii aleteni?

– În cursul anilor precedenți am fost membră Autogovernării minoritare române din Aletea, ceea ce m-a motivat tot timpul să fac ce pot pentru românii de-acolo. Acuma mă preocupă și mai mult situația, mai ales că Autogovernarea a avut probleme financiare, datorate unor membri. Încrederea

naționalitate română, care mergeau mai tîrziu la școala generală românească din loc. Cu acești copii aveam posibilitatea să conversez după plac românește. Dar între timp mi-am luat examenul de maturitate și ar fi trebuit să mă înscriu la o școală de pregătire a educatoarelor. Dar n-am urmat această cale. Am fost nevoită să-mi părăsesc locul de muncă, dar în localitate n-am găsit o altă formă de încadrare. Doar la Fabrica de ciorapi din Giula m-am putut angaja, unde am lucrat pînă-n 1992. Din cauza desființării fabricii trebuia să-mi caut alt serviciu, și am găsit un loc vacant la spital, ca contabil de depozit, loc în care am rămas cam trei ani, îmbolnăvinduo-mă între timp și fiind nevoită să-mi iau concediu de boală, timp de un an. Pe urmă am dorit să mă reîntorc în cîmpul muncii cu un timp de lucru limitat. Astfel mi s-a propus acest loc, unde lucrez zilnic, șase ore.

– Cum vă simțiți aici?

– M-au primit cu drag și mă simt bine, iar ce-ați întrebat în legătură cu navetarea zilnică, răspunsul meu categoric e că nu mă deranjează. M-am obișnuit deja de ani de zile. De la Aletea fac douăzeci de minute, lucrez de dimineața (7.10) pînă după-amiază (14.10). Acuma sîntem șapte colege, dar timp de plictiseală nu avem, chiar dacă munca noastră s-a ușurat puțin cu ajutorul calculatoarelor. Zilnic ne caută mulți-mulți bolnavi sosiți din tot județul, policlinica fi-

alatenilor, chiar și a cunoscuților maghiari o simt de pe acum din ce în ce mai mult. Tocmai aceasta e motivul ca să le satisfac toate dorințele, să fiu în interesul lor, al meu personal cîntînd mai puțin.

– Care e în prezent situația, s-au „potolit” problemele?

– Ne-au ajutat mult angajații Autogovernării pe Țara a Românilor din Ungaria, ca să aranjăm neajunsurile. La fel avem relații bune cu conducerea locală, însă cea cu a școlii românești nu prea e mulțumitoare. De pe acum, am înaintat și noi formularele de inițiere a înființării autogovernării minoritare române din loc. Am avut necazuri cu echipele culturale, dar precum se prevede, se va aranja pe parcurs și situația acestora. Cu aceste echipe culturale ne vom prezenta la Ziua culturală a românilor din Chitighaz, la 26 septembrie.

– Ce dorințe aveți pentru românii aleteni?

– Vechiul nostru vis (de patru ani) e să avem și noi un sediu propriu al Autogovernării noastre, ceea ce sper că se va realiza cît mai repede. Printre altele, despre această problemă și despre noul program pedagogic al școlii românești vom discuta de altfel în viitorul apropiat, în cadrul ședinței ordinare a Autogovernării noastre.

– Vă doresc succes și pe mai departe, atît în activitatea personală zilnică, cît și în cea obștească desfășurată în interesul românilor aleteni!

– E. Bányai –

Ioan Ruja distins cu

diploma și medalia „Pentru comuna Micherechi”

În ziua de 20 August la Micherechi a fost convocată ședința festivă a autogovernării. Fiind vorba de o zi de sărbătoare la ordinea de zi a figurat un singur punct, de asemenea festiv, anume înmînarea diplomei și medaliei „Pentru comuna Micherechi” profesorului în pensie, domnului **Ioan Ruja** (76 ani).

La început **dr. Gheorghe Ruja**, primarul Micherechiului a prezentat cîteva aspecte privitoare la dezvoltarea dinamică a localității, iar în continuare a evocat activitatea distinsului pe care a desfășurat-o atît în educarea tinerei generații, ca învățător și profesor, cît și în viața publică. În cuvintele sale de mulțumire Ioan Ruja – însoțit de altfel de soție și familie – a accentuat că este mîndru de faptul că și el a putut contribui „deși modest, la dezvoltarea localității mele unde m-am născut și pe care o iubesc deosebit de mult”.

Înmînarea diplomei și medaliei a fost urmată de o scurtă recepție cu prilejul căreia au fost evocate momente de neuitat din viața serbătoritului.

– k –

Pe scurt... ♦ Pe scurt...

LA BÉKÉSCSABA

Festivalul internațional al fanfarelor

La sfîrșitul săptămîinii trecute, în întreaga țară s-au desfășurat festivități cu caracter politic, cultural și distractiv, destinate cinstirii demne a zilei de 20 August. Pretutindeni au fost organizate programe felurite. Spectacole folclorice, baluri de vară, concerte, festivaluri, defilări s-au ținut în lanț aproape în toate orașele și comunele țării.

În acest șir s-a înscris și noua ediție a Festivalului internațional al fanfarelor, cunoscut de iubitorii muzicii sub denumirea de ZENIT '98. La ampla acțiune de patru zile și-au dat concursul fanfare din țara noastră precum și din Austria, Etonia, Italia, Ucraina, Slovacia și România.

De data aceasta România a fost reprezentată de Fanfara „Doina” din orașul Lipova. O cavalcadă multicoloră, muzică de promenadă în piețele orașului în sala de spectacole unde au evoluat patru zile în șir aceste formații muzicale – toate acestea au atras mii de spectatori și au stîrnit multe aplauze entuziaste.

De altfel, lipovenii au scris și o mică istorie prin faptul că în istoria festivalului pentru prima dată s-a prezentat la concurs o fanfară bisericească. Fanfara „Doina” (însoțită de **Petru Gherman**, primarul orașului) a prezentat în cadrul concursului piese religioase, conform deciziei juriului a cîștigat locul patru în competiție, iar din partea Uniunii Românilor din Békéscsaba, președintele **Gheorghe Grósz** le-a înmînat un premiu special.

În timpul șederii în reședința județeană, fanfara din Lipova a susținut un concert la biserica baptistă din oraș, precum și un mic concert în fața bisericii ortodoxe române din Békéscsaba, unde s-au adunat numeroși credincioși.

(j)

Număr special

Săptămînalul Foaia românească va publica pînă la data de 30 octombrie 1998 un număr special consacrat transformărilor survenite în învățămîntul pentru minoritatea română din țara noastră.

Aceste transformări sînt urmare a intrării în vigoare a decretului 2/1998 al Ministerului Învățămîntului din 24 iulie 1998, decret apărut în numărul 68/1998 al Monitorului Oficial – Magyar Közlöny.

Decretul recent apărut constituie o anexă a Principiilor directeore pentru învățămîntul minorităților naționale și etnice și cuprinde obiectivele detaliate ale disciplinei Limba și literatura română și ale disciplinei Cultură și civilizație românească, obiective elaborate în conformitate cu Programa Națională (NAT) și cu principiile directeore pe care le completează.

R. M.

Cumpărături treptate

Se vorbește că azi, școlarizarea unui copil înseamnă pentru o familie mii de forinți, după părerea unora chiar câteva zeci de mii de forinți. De când editarea manualelor a ajuns pe piața liberă, nu se mai pot calcula înaintea cheltuielilor unei familii cu copii de vîrsta școlară. Aprovizionarea cu rechizite școlare necesită din partea părinților repetate vizite la diferite magazine și papetării. Merită ca părinții să caute cît mai multe magazine, deoarece fiecare organizează vînzări la reducere din sortimentul bogat: la un loc se vînd la preț redus ghiozdanele, într-altul caietele sau creioanele...

Totuși, cele mai norocoase sînt acele familii care în aceste săptămîni de la sfîrșitul verii primesc ajutor social, cum ar fi de ex., de la primăria unei localități. Printre acestea se numără și familiile cu copii din Micherechi, unde cu ani în urmă a pornit o acțiune de ajutorare. De la primarul comunei, **dr. Gheorghe Ruja**, inițiatorul acestui act de sprijin, am primit informațiile referitoare la începutul anului școlar 1998/99.

– Dacă anual familiile țin cont doar de o scumpire a mărfurilor cu numai 20 de procente, ceea ce e valabil, și așa pentru ei vor costa bani mulți cumpărăturile necesare la începutul anului școlar. De aceea, Primăria noastră; anul acesta pentru a opta oară, va prelua cheltuielile familiilor prin cumpărarea manualelor și al unui stoc de caiete. Pe lîngă acestea, vom repartiza și bani lichizi: 1000 de forinți pentru copiii de la grădiniță, 2000 de forinți pentru elevii de la școala generală, 4000 de forinți pentru elevii din școlile medii și 5000 de forinți pentru studenții de la instituțiile de învățămînt superior.

Mama, fetele și verișoara Bianca

Din partea părinților cerem doar o legiti-mație despre gradul de școlarizare a copilului.

* * *

Într-una din zilele trecute am vizitat familia Rossu din Micherechi, ca să aflu cum se pregătesc pentru începutul anului școlar, acum, cînd fetița mai mare, Odett, va fi din septembrie eleva clasei întâi a școlii generale românești din comună.

Florica Rossu, mama celor două fetițe îmi spune cu bucurie:

– Am auzit că Primăria noastră ne va da un ajutor însemnat, încît noi, deocamdată am făcut doar cumpărături mai mici – însă și pentru aceste lucruri mărunte am plătit mii de forinți. Mai degrabă am făcut câteva schimbări în locuință. Am golit un colț de cameră pregătindu-i lui Odett o masă de scris, unde va putea învăța liniștită. De cumpărat, i-am cumpărat mai ales îmbrăcăminte, dar și pe acestea tot pe rînd, începînd

din primăvară... Cîte-odată mă gîndesc cît de bine a fost pe vremuri cînd noi purtam la școală halat, care ne ocrotea hainele.

De altfel ne-au ajutat și familiile născute. La serbarea de rămas bun de la grădiniță, membrii familiei s-au interesat ce să ne cumpere, de ce avem nevoie pentru școală. Așa a cumpărat sora-mea, Angelica, ghi-ozdanul. (A fost „comandat” un ghi-ozdan colorat cu o imaginație dintr-o poveste prelucrată de studioul de filme Walt Disney – acestea sînt acum la modă.)

Odett, care tot timpul ne asculta, îmi povestește și ea despre pregătiri:

– Eu mi-am aranjat în sertarul mesei creioanele, plastilina, foile de desen, „bănuții” și ceasul. O să țin ordine. I-am spus lui Noemi, surioara mea mică, că de acum înainte să nu se mai joace la masa mea.

Apoi, bucuroasă, fuge să-mi aducă ghi-ozdanul, să-l văd. E frumos... și mare... și mi-e milă de acești copii, care vor căra în

cursul anului școlar greutăți serioase, „kilograme” de manuale și caiete...

– Nu aveți emoții, cum se va obișnui fetița dumneavoastră la școală? – m-am adresat din nou mamei.

– În ultimul timp Odett a devenit mai „serioasă”, parcă s-ar fi pregătit conștiincios pentru școală. Și-a răsfoit tot mai des cărțile de povești, a desenat foarte mult și mă tot ruga și pe mine și pe tatăl său să-i povestim cum va fi la școală, dacă nouă ne-a plăcut școala... Deseori o auzim că iar se joacă cu păpușile sale „de-a școala”... E bine că și buna sa prietenă, **Emese Sava**, îi va fi colegă de clasă.

– V-ați întîlnit cu ceilalți părinți, ați schimbat păreri?

– Cu toții ne bucurăm de ajutorul ce-l vom primi, astfel nu ne rămîn prea multe de cumpărat. Iar despre amănuntele începutului anului școlar, cred că vom auzi în zilele următoare. Emoțiile vor începe prin ultimele zile de august... – **anra** –

La Otlaca-Pustă

La sfîrșitul vacanței de vară

Tineretul școlar în fiecare an așteaptă cu nerăbdare zilele de vacanță, cînd nemaigîndindu-se la școală se distrează pe plac, fac excursii, se odihnesc iar cei mai mici se joacă de dimineața, pînă-n orele serii. Vacanța de vară, oricît de „lungă” ar fi și-n acest an a trecut parcă în zbor și-n aceste zile chiar e pe sfîrșite. În localitățile mai mari, copiii au avut mai multe și diverse posibilități de a se recrea, de a-și petrece timpul cît mai plăcut și variat.

Cu cîteva zile în urmă am discutat cu cîțiva copii din sătulețul bichișean Otlaca-Pustă, interesîndu-ne oare ei, într-o localitate mică, ce-au făcut în cursul lunilor de vară?

La-nceput mi-au răspuns surioarele **Lászk**.

– Am așteptat foarte mult vacanța, dar a trecut așa de repede, nu peste mult vor reîncepe zilele de școală. În marea parte a vacanței am stat acasă. Am dormit și ne-am jucat mult de tot. În curte ne-am aranjat un bazin în care făceam baie cînd era canicula mare. De multe ori le-am ajutat și părinților, mai ales cînd era multă muncă cu lube-nița – m-a informat **Ana** iar **Zsuzsi** a continuat astfel:

– La fel am lucrat și eu puțin, dar cel mai mult mi-a plăcut să mă joc. Prea multe lucruri nu se pot face aici, fiindcă mari posibilități nu sînt. Am avut noroc cu directorul școlii, care ne-a organizat o excursie în România, la Moneasa. Am fost acolo pentru prima oară în viața mea și mi-a plăcut totul. Mai ales munții m-au încîntat, și aș vrea să mă mai întrec la astfel de excursie, dacă ni se va oferi și cu altă ocazie.

– Tot la Otlaca am discutat și cu frații **Gergely**.

– Și eu am participat la excursia amintită. De fapt altundeva nici n-am fost în vacanță, dar zilele au trecut cu bine, însă foarte repede. Sincer să fiu, eu nu aștept începutul anului școlar, dar iată c-a și sosit – mi-a spus cu părere de rău **Ștefan**, iar surioara **Andrea** l-a întrerupt astfel:

– Eu am așteptat vacanța, dar acum, exact invers, abia aștept să începă școala, fiindcă mă plictisesc. A fost bine în vacanță, în România mai ales mi-a plăcut, dar eu fiind din septembrie în ultima clasă, parcă mi-e și mai dor de școală în comparație cu anii precedenți. La despărțire, acești copii drăguți, simpli, m-au asigurat răspunzîndu-mi mereu cu zîmbet sincer pe față, că ei se descurcă acasă, în sătulețul lor și că nici o dată nu se plictisesc, au o copilărie sănătoasă, „caldă”, dar păcat că nu au prilejul să cunoască și posibilitățile variate și bogate, de care prichindeii din orașe se folosesc pe neobservat. – **E. Bányai** –

Al. Mitru

Coconul învățat

Nu din orice lemne se face buciom; nu în oricare pămînt răsare trandafirul...

Un boier mare avea odată un cocon prost, răutăcios, bicisnic și cu purtări urîte.

A hotărît deci să-l trimită în mîna unui înțelept, să ajungă om cu mintea luminată și cu purtări alese.

S-a dus băiatul, că nu e greu de mers acolo – cum nu e greu de mers la vînătoare – ci greu e de prins vînatul!

L-a primit înțeleptul în gazdă, s-a apucat să-i spună cuvinte-n tîlcuri, tot ce știe, tot ce se pricepea și el.

L-a învățat cum să se poarte față de cei bătrîni și față de părinți, față de-nvățător, față de cei ce-ți fac un bine, față de orice om...

Coconul asculta, dar nu se prea silea să țină minte. Nu-i prea plăcea să se-ostenească peste fire cu învățătura.

A stat ce-a stat el – a învățat ce-o fi-nvățat – a venit vremea să se-ntoarcă acasă. A scris răvaș boierul, printr-o slugă, că i se-ntoarce acasă feciorașul. Și au plecat copilul cu sluga către casă. Au mers ce-au mers și-a ieșit înaintea lor boierul.

O slugă ducea un cal cu sine. Așa poruncise boierul, să se aducă un singur cal, să încerce pe fecior, să vadă ce purtări a prins în vremea cît a stat la-nvățătură.

S-au întîlnit și s-au îmbrățișat. Iar sluga a adus pe dată calul lîngă el. Feciorul, cum a văzut calul l-ancălecat. Tatăl său a rămas pe jos.

S-a mîniat atunci boierul.

– De ce-ai mai stat la învățătură, i-a strigat el, dacă nu știi că locul cel mai bun trebuie să-l dai părintelui sau celui mai bătrîn?

– Atîta cît am stat la-nvățătură am știut asta, a dat răspuns coconul. Acum însă mă-ntorc acasă. Ce mai îmi trebuiește?...

Nu, nu... Un buciom nu se poate face din orice lemn, nici trandafirul nu poate răsări în oricare pămînt!...

Burse de studii pentru tineri de naționalitate

Fundația Publică pentru Minoritățile Naționale și Etnice din Ungaria inițiază un concurs de burse pentru studenți din rîndul minorităților naționale și etnice din Ungaria.

Vor putea înainta concurs pentru bursă de studii studenții din rîndul minorităților de la instituțiile de învățămînt superior.

Bursa va fi de zece ori 10.000 ft. anual.

ATENȚIE!

Concursul trebuie înaintat pe baza unui formular-tip, care se poate procura la adresa Fundației: (Budapest V. Akadémia út 3.) sau la sediile autoguvernărilor pe țară ale minorităților.

Termenul de înaintare a dosarelor: 30 septembrie 1998.

Seghedin la sfârșit de vară, în anul 1998

La umbră erau 35 de grade Celsius, în ziua când am vizitat orașul, pentru a mă informa despre evenimentele culturale ale acestui sezon de vară. Străzile erau pustii, doar în Pasajul Kárász se plimbau câțiva oameni „topiți” în căldura cuptorului ceresc, căci era puțină umbră și numai rareori curentul mișca puțin aerul încremenit.

Orașul meu preferat era primitor și în aceste condiții: ordonat, curat, plin cu flori, iar despre malul Tisei să nici nu mai vorbim... Iar amintirile m-au copleșit... Și după o sută și mii de întâlniri, mai caut și mai descopăr: o piatră, o casă, o lumină, o umbră, o culoare, un gust, un pas grațios de fată și amintirile mă copleșesc... Încerc să mă limpezesc puțin, dar „realitatea” este tot așa de adânc subiectivă.

Dacă cineva pășește pe Piața Catedralei (DÓM), îl cuprinde un farmec neobișnuit, farmecul spațiului grandios, misterul teatrului, arcadele spectaculoase încărcate cu busturile unor oameni de știință și de cultură ai Ungariei.

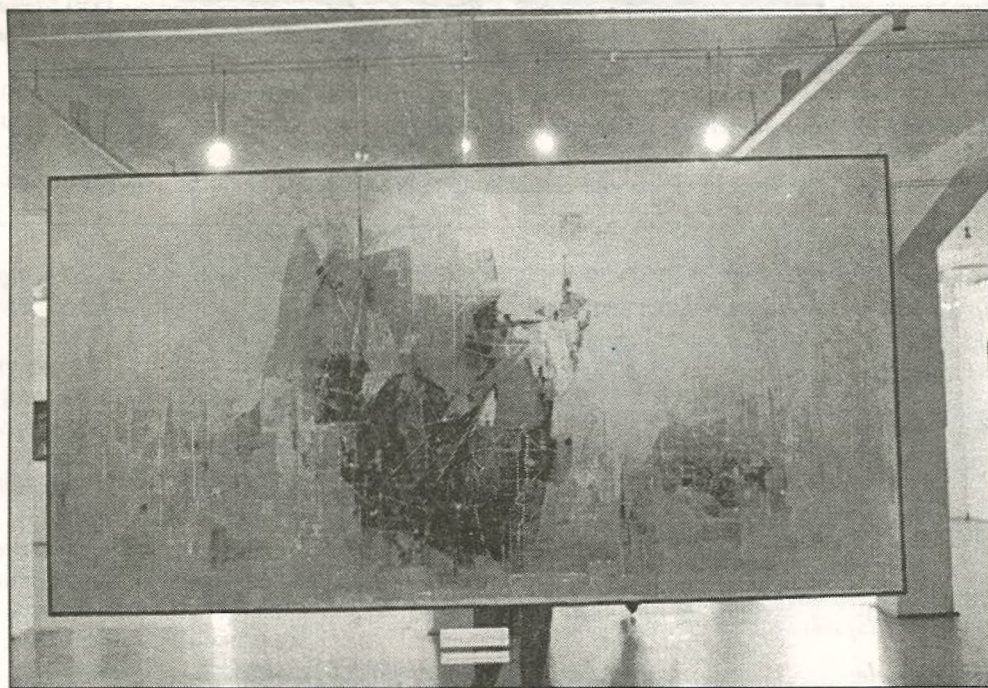
În anul acesta, premiera Teatrului de Vară a fost capodopera: *Háry János* de *Kodály Zoltán*, dirijat de *Pál Tamás*, în montarea regizorului *János Szikora*, urmărit de mii și mii de spectatori.

Piața a fost arhiplină la fiecare spectacol, prezentarea operei „*Bal mascat*” de Verdi, iar în zilele de 7, 8 august publicul a putut urmări muzicalul „*Sissi*” despre regina Elisabeta. În timpul sărbătorilor din august (19, 20, 21, 22) a fost prezentată opera-rock a lui Szörényi-Bródy – Szentmihályi-Szabó: „*Afurisitul*” (A kiátkozott). Deci, publicul a putut vedea și în această vară opere grandioase, în regie grandioasă.

Pentru a XVIII-a oară se organizează „orașul vestit”, în „hírös-város” Festivalul internațional de dansuri populare. Această amplă manifestare e consacrată unei aniversări istorice: în 1498, deci acum 500 de ani, Seghedinul a devenit „Magnus Dei” (oraș regal liber). La acest festival de 10 zile au participat formațiile folclorice din orașele înfrățite, printre care i-am găsit și pe dansatorii formației „*Timiș*” din Timișoara. (Timișorenii au prezentat un program cultural și în comuna Apátfalva.). Odată cu aceste programe, s-a organizat în oraș și un târg de creații populare cu prezentare de artizanat și manufactură. Iar ca încheiere, în ziua de 31 iulie și 1 august pe scena teatrului de vară din Piața Catedralei toți participanții festivalului: muzicanți dansatori, cu îndrumarea coregrafei *Jolán Foltin* (laureat al Premiului „*Kossuth*”), au prezentat într-un spectacol de gală dansuri, cîntece și obiceiuri din Seghedin și împrejurimile. Directorul și coordonatorul

Piața Dóm

Ernő Fischer: Corabia

„Szegedixie” cu căruța

acestui festival a fost *János Simoncsics*.

În Galeria orașului (din strada Horváth Mihály) s-a deschis în această vară pentru a VII-a oară *Bienala de pictură*, la care au fost invitați pictori din toată țara. La actuala ediție s-au prezentat 81 de artiști, cu 91 de lucrări. Expoziția va fi deschisă pînă în 13 septembrie.

Încă din anul 1983 urmăresc această Bienală. După ce am vizitat cele trei etaje, nu mi-a venit să cred că se poate organiza o astfel de expoziție, fără „încălcări”, fără impulsuri. A trebuit să fac mari eforturi să caut și să găsesc o lucrare, o pictură la care aș fi putut medita. Șirul lucrărilor a fost fără nici o concepție, fără putere artistică. Am resimțit lipsa unor artiști renumiți din această zonă, dar și din alte părți ale țării, la fel cum am simțit că lipsește concepția organizatorului. În sala de parter, „*Corabia*” lui *Ernő Fischer* a fost cea mai sugestivă lucrare, care cu rafinament și eleganță a sugerat, că stăm în fața unei capodopere a maestrului. Frumusețe și căldură melancolică radiază din lucrările lui *András Novák*. Iar în creația „*După Paști*” de *Ferenc Pataki*, am descoperit împreună drama răstignirii și a învierii, iar artistul „ne mîngîie cu culorile fine ale trupului”. Ne atrage privirea tabloul sarcastic al lui *Tamás Galambos*, și apoi, după o mare „pauză” ne oprim la lucrarea lui *János Aknay*, care, în stilul lui *István Nádler*, a reușit să ne atragă atenția.

Sînt convins că această bienală, nu a fost cea mai reușită, din cele șapte...

La 15 august s-a organizat festivalul de jazz „*SZEGEDIXIE*”, la care au participat *Formația Storiville* (Seghedin), *Sal'a Puses* (Franța), *Keith Smith* (Marea Britanie), apoi *Berki Tamás*, *Cotton Club Singers*, și încă alte formații ale genului.

A fost o întâlnire remarcabilă, organizată și condusă de *István Iglódi*.

Între 2 și 6 septembrie la Seghedin se va organiza Campionatul Mondial de Canotaj. Cu această ocazie se va prezenta un program cultural în care va evolua *Orchestra Festivalului*, dirijată de *Pál Tamás* și va cînta *Erika Miklósa* și *József Gregor*.

Dacă ne limităm numai la înșirarea programelor, se deschide o gamă bogată și variată a unui Festival de vară atrăgător pentru fiecare generație. Iar cine a petrecut cîteva zile în acest oraș frumos de pe malul Tisei, pe lângă multe altele (pe lângă salata vegetariană) a putut să guste și carne și vinuri împărătești...

Vara a trecut, de pe acum orașul respiră și se odihnește puțin. E adevărat, că frunzele încep să cadă, florile veștelesc, dar vin studenții ca un val proaspăt și dinamic.

Șt. Oroian

Și ei au fost copii...

Barbu Ștefănescu Delavrancea

1858–1918

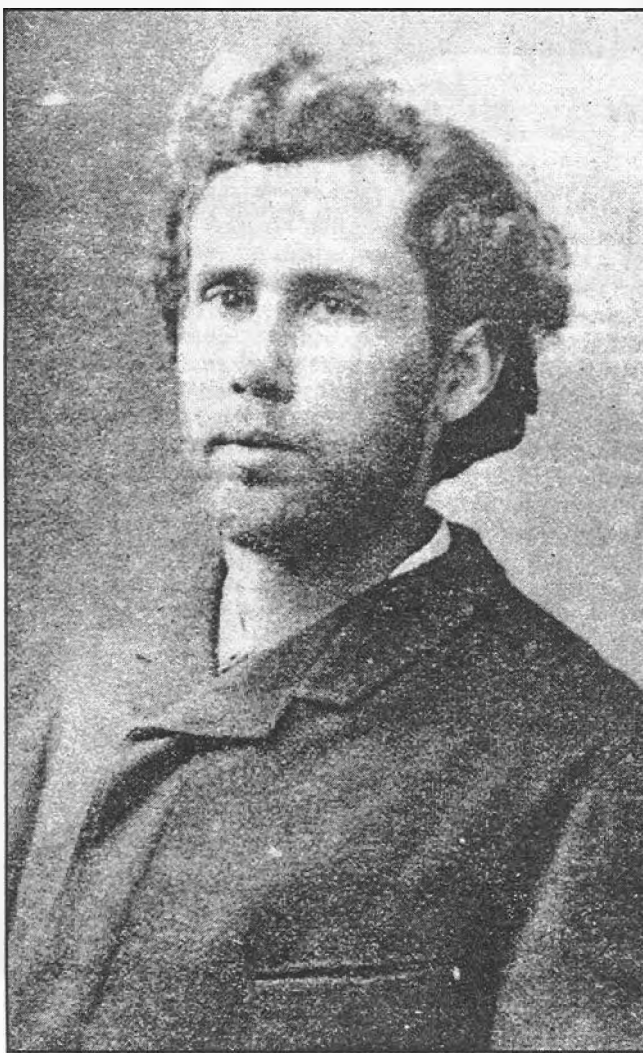
În satul Delea Nouă, devenit cu timpul mahala a Bucureștiului, s-au stabilit alungați de sărăcie țărani din părțile Vrancei, atrași de perspectiva unor câștiguri mai bine prin practicarea cărăușiei.

Printre aceste familii se numără și cea a lui Ștefan Tudor Albu. Ultimul din cei nouă copii născuți de mama Iana a văzut lumina zilei la 11 aprilie 1858 și a primit numele de Barbu. În întocmirea actelor oficiale numele tatălui a suferit o schimbare. Astfel, din Ștefan Tudor Albu apare în acte Ștefănescu, copilul numindu-se Barbu Ștefănescu, iar pseudonimul Delavrancea a fost folosit de scriitor ca un omagiu închinat strămoșilor lui vrânceni.

Tatăl, Ștefan Tudor Albu, știa nenumărate povești, legende pe care le povestea sau le recita cu dragoste copiilor, și special lui Barbu căruia îi plăcea mult să le asculte. Viața grea pe care a dus-o l-a ambiționat și l-a determinat să se zbată permanent spre a-și da copiii la studii înalte, pentru a nu mai avea soarta lui.

Tot aici, în satul Delea Nouă, își duceau viața și bunicii copilului. Portretele realizate de Delavrancea celor doi bunici sînt o mărturie dintre cele mai luminoase a amintirii scriitorului din copilăria lipsită de griji. Chipurile celor doi bunici l-au urmărit toată viața, oferindu-i subiecte literare de o duioșie aparte. Chipul bunicului *cu pletele lui albe și crețe parcă sînt niște ciorchini de flori albe... sprîncelele, mustățile, barba... peste toate au nins anii mulți și grei. Numai ochii bunicului au rămas ca odinioară – blînzi și odihnitori completează pe cel al bunicii, la fel de bine conturat. Era înaltă, uscățivă, cu părul alb și creț, cu ochii căprui, cu gura strînsă și buza de sus crestată în dinți de pieptene de la ochi în jos... Ea își înfigea furca cu caierul de în în brîu și începea să tragă și să răsucească un fir lung și subțire. Glasul ei dulce mă legăna, genele mi se prindeau și adormeam... Avea o poală fermecată, și un glas, și un fus care mă furau pe nesimțite și adormeam fericit sub privirile și zîmbetul ei.*

Numai că vremea jocurilor și a poveștilor a trecut o dată cu primii ani ai copilăriei. Pentru copilul crescut într-o lume a basmelor cu care părinții și bunicii au fost atît de darnici, Școala Domnească – devenită celebră în scrierea sa de mai tîrziu *Domnul Vucea*, avînd model real în Ion Vuciteșcu a însemnat un puternic șoc suferit

de copil în confruntarea cu un învățător răutăcios, pătimaș, disprețuitor față de copii.

Elevul Ștefănescu se afirmă însă prin calitățile deosebite la învățătură și prin talentul de excepție atît în modelarea cuvintelor cît și a talorilor. Din 1859 ajunge elev de liceu la Gheorghe Lazăr și apoi la Liceul Sf. Sava. Și

anii de liceu i-au lăsat un gust amar, așa cum avea să descrie, mai tîrziu, această perioadă în nuvela *Bursierul... sclavia liceului, masa bursierilor, soioasă și murdară, duhoarea bucatelor grase, cafelele cu lapte mirosind a ciine plouat, plescăitul lacom a optzeci de tovarăși, și pedagogii cu ifosul lor de parveniți, așezați în căpătușele celor două mese lungi... iaca ce mă înfioară și astăzi cînd mă gîndesc la acea viață de șapte ani...*

Cu toate greutățile prin care a trecut a avut și mari satisfacții prin recunoașterea talentului său în literatură și pictură de unii din profesorii liceului care l-au apreciat și l-au sprijinit în aspirațiile sale. Ultimul an de liceu îi aduce și debutul în volum cu o culegere de versuri sub titlul *Poiana lungă*. După apariția acestui volum, are ocazia să citească în revista *Convorbiri literare* de la Iași cîteva din poeziile lui Mihai Eminescu: *Povestea codrului, Singurătate, Povestea teiului*... Gestul elevului licean este unic în istoria literaturii. Închinîndu-se în fața geniului eminescian și recunoscîndu-i superioritatea în arta poeziei, se hotărăște să-și retragă toate cărțile din librării. Acest gest de nobilă apreciere a adevăratelor valori nu-l îndepărtează de literatură, și-l determină să se apropie de acele genuri care îi ofereau lui posibilitatea de afirmare.

Se înscrie la Facultatea de drept, audiază cursuri ale unor profesori renumiți de la Facultatea de litere, medicină și matematică. Așa are ocazia să-l cunoască pe Titu Maiorescu audiindu-i cursul de logică. Cunoaște de asemenea pe *Spiru Haret, Alexandru Vlahuță, Duiliu Zamfirescu* – personalități care îi vor rămîne apropiate tot restul vieții.

Pleacă la specializare la Paris pentru 3 ani și vizitează Italia, Anglia, Austria și Ungaria. Întors în țară îl cunoaște pe Ion Luca Caragiale de care-l va lega o strînsă prietenie tot restul vieții.

Prin cele 3 fete: Cella – celebra pianistă, Margareta – care a studiat literatura și filozofia, Niculina – arhitectă de prestigiu și prin preocupările sale, Delavrancea și-a văzut împlinite alte vise ale copilăriei. Fostul copil care alerga desculț prin colbul mahalalei pentru a-l aștepta sau însoți pe tatăl său, a ajuns o mare personalitate literară și politică.

Elena Munteanu

Se scutură din salcîmi o ploaie de miresme. Bunicul stă pe prispă. Se gîndește. La ce se gîndește? La nimic. Înnumără florile cari cad. Se uită-n fundul grădinii. Se scarpină-n cap. Iar înnumără florile scuturate de adiere.

Pletele lui albe și crețe parcă sînt niște ciorchini de flori albe; sprînceanele, mustățile, barba... peste toate au nins anii mulți și grei.

Numai ochii bunicului au rămas ca odinioară: blînzi și mîngîietori.

Cine trînti poarta?

– Credeam că s-a umflat vîntul... o, bată-vă norocul, cocoșei moșului!

Un băietan ș-o fetiță, roșii și bucălai, sărutară mîinele lui „tata-moșu”.

– Tată moșule, zise fetița, de ce zboară păsările?

– Fiindcă au aripi, răspunse bătrînul sorbind-o din ochi.

– Poi, rațele n-au aripi? De ce nu zboară?

– Zboară, zise băiatul, dar pe jos.

Bătrînul cuprinse într-o mină pe fată și în cealaltă pe băiat.

– O, voinicii moșului!...

Și zîmbi pe sub mustăți, și-i privi cu atîta dragoste, că ochii lui erau numai lumină și binecuvîntare.

– Tată moșule, da cocorii un’ se duc cînd se duc?

– În țara cocorilor.

– În țara cocorilor?

– Da.

– Da rîndunelile un’ se duc cînd se duc?

– În țara rîndunelilor.

– În țara rîndunelilor?

– Da.

– Tată moșule, aș vrea să-mi crească și mie aripi și să zbor sus de tot, pînă în slava cerului, zise băiatul netezîndu-i barba.

– Dacă ți-o crește ție aripi, zise fata, mie să-mi prinzi o presură și un sticlete.

– Da... hî... hî... poi ce fel... și mie?

Fata se întristă.

Șt. Delavrancea

Bunicul

Bătrînul o mîngîie și zise băiatului:

– Bine, să prinzi și pentru tine, să prinzi și pentru ea.

– Ție două și mie două... nu e-așa, tată moșule?

– Firește, ție două, lui două și mie una.

– Vrei și tu, tată moșule? întrebă băiatul cu mîndrie.

– Cum de nu... mie un scatiu.

– Ce fericîți sînt!

Băiatul încălecă pe un genunchi și fata pe altul. Bunicul îi joacă. Copiii bat în palme. Bunicul le cîntă „Măi cazace, căzăcele, ce cați noaptea prin argele”...

O femeie uscăviță intră pe poartă cu două doniți de apă. Copiii tăcură din ris și bunicul din cîntec.

Cum îi văzu, începu:

– I... tată, și d-ta... iar îi răzgîi... o să ți să suie în cap...

Bunicul ridică mîna în sus, aducînd deștele ca un preot care binecuvîntează, și zise prelung:

– Lăsați pe copii să vie la mine!

– Biine, tată, biine... dar știi... o, bată-i focul de copii!

Femeia intră în casă.

– Să-i bată norocul și sănătatea, șopti moșul ca și cum, ar fi muștrat pe cineva și sărută în creștetul capului și pe unul, și pe altul.

Și iar începu risul, și jocul, și cîntecul.

Se osteni bunicul. Stătu din joc. Copiii începură să-l mîngîie.

Din vorbă în vorbă, copiii se făcură stăpîni pe obrajii bunicului.

– Partea asta este a mea.

– Și partea asta, a mea!

– Mustăța asta este a mea.

– Și asta, a mea!

La barbă se-ncurcă. Bunicul îi împacă, zicîndu-le:

– Pe din două.

Și copiii o și dăspicară, cam repede, că bătrînul strînse din ochi.

– Jumătate mie.

– Și jumătate mie.

Și după ce o împărțiră frățește, începu lauda.

Băiatul:

– Mustăța mea e mai lungă!

Fata:

– Ba a mea e mai lungă.

Și băiatul întinse d-o mustăță și fata de alta, ba a lui, ba a ei, să fie mai lungă.

Pe bunic îl trecură lacrimile, dar tăcu și-i împacă zicîndu-le:

– Amîndouă sînt d-opotrivă.

– Ș-a mea, ș-a ei!

– Ș-a mea, ș-a lui!

La obraji ceata se aprinse mai tare.

– Partea mea e mai frumoasă.

– Ba a mea e mai albă!

Bunicul zîmbi.

– Ba a mea, că e mai caldă!

– Ba a mea, că e mai dulce!

– Ba a mea, că nu e ca a ta!

– Ba a mea, că are un ochi mai verde!

– Ba a mea, că are un ochi și mai verde!

Bunicul abia se ținea de ris.

– Ba a mea!

– Ba a mea!

Și băiatul, înfuriindu-se, trase o palmă în partea feței.

Fata țipă, sări de pe genunchiul bătrînului, se repezi și trase o palmă în partea băiatului.

Băiatul, cu lacrimile în ochi, sărută partea lui, și fata, suspinînd, pe a ei.

Mama lor ieși pe ușe și întrebă restit:

– Ce e asta, vermi neadormiți!

Obrajii bunicului erau roșii și calzi. Și surizînd fericit, răspunse fie-sei:

– Lăsați pe copii să vie la mine!

Programul
MTV1Az MTV
műsora

Augusztus 31. hétfő

5.50 Nap-kelte 9.30 Bor és hatalom (sp. sor.) 10.00 Cápali és Cápeli 10.30 Fűrész történetei 11.00 Civil kurázi 11.30 A szerelem jogán (brazil sor.) 12.00 Déli harangszó 12.10 AKT 12.25 Gazdasági híradó 12.35 Összeállítás a Nap-keltéből 12.45 Lezáratlan akták 12.50 Környezetvédelmi hírek 13.00 Erdészház Falkenauuban (ném. sor.) 14.00 Patrín-Üzenet-Vorba 14.25 Domovina 14.55 Derrick (német sor.) 15.55 Cimbora 16.30 Indaba (francia sor.) 17.00 Délutáni rendelés 17.15 Körzeti magazin 17.45 Körzeti híradók 17.55 A jószág fogtündér 18.05 „Engedjétek hozzám!” 18.10 Mixshow 18.40 A kakasombi zsaru (jugoszláv sor.) 19.30 Híradó 20.00 Teljes biztonsággal (am. sor.) 20.45 Kajak-kenu vb – Előzetes 21.00 Kapcsolat koncert 22.00 Hírek 22.05 Aktuális 22.25 Kenő 22.30 Gyógyszer(gy)arak titkai (dokumentumfilm) 23.20 Képtűség.

Szeptember 1. kedd

5.50 Nap-kelte 9.35 Bor és hatalom (spanyol sor.) 10.05 Walt Disney bemutatja (ism.) 11.10 Válaszolunk... 11.30 A szerelem jogán (br. sor.) 12.00 Déli harangszó 12.25 Gazdasági híradó 12.35 Összeállítás a Nap-keltéből 12.45 Lezáratlan akták 12.50 No comment 13.05 Erdészház Falkenauuban (német sor.) 13.50 A holló (fr. film) 15.20 Mr. Bean a városba megy (angol sor.) 15.45 Civil kurázi (ism.) 16.00 Kisokos 16.20 Pityke 16.30 Indaba (francia sor.) 17.00 Gyorssegély 17.15 Ki marad a végén? 17.40 Elettér 17.45 Körzeti híradók 18.00 Katolikus krónika 18.20 Dörmögők kalandjai (bábfilm) 18.35 A kakasombi zsaru (jugoszláv sor.) 19.30 Híradó 20.00 Tattingers (am. sor.) 20.45 Kajak-kenu vb – Előzetes 21.00 Kriminális 21.30 Telemázi 22.00 Hírek 22.05 Aktuális 22.25 Kenő 22.30 Publikum 23.00 MM 23.05 Elvesztett illúziók (magyar film).

Szeptember 2. szerda

5.50 Nap-kelte 9.35 Bor és hatalom (spanyol sor.) 10.00 Provokativ 10.30 Amóba 11.00 Zöldpont 11.30 A szerelem jogán (br. sor.) 12.00 Déli harangszó 12.10 AKT 12.25 Gazdasági híradó 12.35 Összeállítás a Nap-keltéből 12.45 Lezáratlan akták 12.50 No comment 13.05 Erdészház Falkenauuban (német sor.) 14.00 Slovenski utrinki 14.25 Ecranul nostru 14.50 Hrvatska kronika 15.15 Halálós báj – Gyilkos medúzák (német kist.) 16.00 2x7 16.20 Pityke 16.30 Indaba (fr. sor.) 17.00 Alfa szolgálat 17.15 Körzeti magazinok 17.45 Körzeti híradók 18.00 Útmutató 18.20 Peti és Din 18.35 A kakasombi zsaru (jugoszláv sor.) 19.30 Híradó 20.00 Kisváros (magyar sor.) 20.35 Kajak-kenu vb – Előzetes 20.40 Extrém sportok 21.00 Koko (dokumentumfilm) 22.00 Hírek 22.05 Aktuális 22.30 Kenő 22.35 Szabad verseny 23.00 Atlantis (francia-olasz film) 0.15 Képtűség.

Szeptember 3. csütörtök

5.50 Nap-kelte 9.35 Bor és hatalom (spanyol sor.) 10.00 Iskolaháború (am. tévéfilm) 10.30 Ismétlések az MTV2 műsorából 11.30 A szerelem jogán (br. sor.) 12.00 Déli harangszó 12.10 AKT 12.25 Gazdasági híradó 12.35 Összeállítás a Nap-keltéből 12.45 Lezáratlan akták 12.50 No comment 13.00 Erdészház Falkenauuban (ném. sor.) 13.50 Örökségünk 14.00 Együtt 14.50 Unser Bildschirm 15.15 Emlékeztető operettműsorok 16.10 Szárkereső 16.30 Indaba (francia sor.) 17.00 Segítség! 17.10 Csellengők 17.15 Kerge város (am. sor.) 17.40 Euro-percek 17.45 Körzeti híradók 18.00 Egy harang születése (dok.film) 18.20 A kockásfülű nyúl 18.30 A kakasombi zsaru (jugoszláv sor.) 19.30 Híradó 19.55 Kajak-kenu vb Szegedről (összefoglaló) 20.10 Egy felejthetetlen hétvége Velencében (német-osztrák film) 21.45 Stúdió '98 22.15 Hírek 22.20 Aktuális 22.45 Kenő 23.20 Ricky (francia-svájci film) 0.55 Képtűség.

Szeptember 4. péntek

5.50 Nap-kelte 9.30 Bor és hatalom (spanyol sor.) 10.00 Cirkuszhercegnő fesztivál 11.00 Erdőkerülő 11.30 A szerelem jogán (br. sor.) 12.00 Déli harangszó 12.10 AKT 12.25 Gazdasági híradó 12.35 Összeállítás a Nap-kelte reggeli műsorából 12.50 No comment 13.05 Szenczi (kanadai sor.) 13.55 Kajak-kenu vb Szegedről 14.40 A mi Charlie-nk (német sor.) 15.30 Múzeumosi 16.00 Kerge város (am. sor.) 16.25 Űrgammák (sci-fi sorozat) 16.55 Játék, határok nélkül (előzetes) 17.00 Égyvőruk 17.30 Téka 17.40 Körzeti híradók 18.00 Ablak 19.00 Família Kft. 19.30 Híradó 20.00 Visszatérés Edenbe (ausztrál sor.) 20.45 Kajak-kenu vb Szegedről 21.00 Apropó 22.00 Hírek 22.05 Aktuális 22.25 Kenő 22.30 Mussolini és én, Galeazzo Ciano (olasz-francia-NSZK film) 23.30 Lady Chatterley (angol tévéfilm) 1.15 Képtűség.

Szeptember 5. szombat

5.50 Nap-kelte 6.00 Híradó 6.10 Közlekedés 6.30 Hírek 6.45 Lapszemle 8.00 Jó reggelt adj, Istenem! 8.05 Rajzfilmek parádéja 9.00 Kajak-kenu vb. Közvetítés Szegedről 12.00 Déli harangszó 12.05 Kalmár Tibor dalaiból 12.30 Telesport 13.35 Vészhelyzet (am. sor.) 14.20 Gaia 14.55 Jó éjszakát, Mr. Bean! (angol burleszkfilm) 15.30 Robin Hood (am. film) 17.15 Játék határok nélkül (bemutató) 17.30 Úton 18.05 Nancite – sziget a keresztúton (angol kisfilm, ism.) 19.00 Lottóshow 19.20 tizenkét VOLT 19.30 Híradó 19.55 Kajak-kenu vb 20.10 Medicine Man (am. film) 21.55 Csak játék: Zorán-koncert a BS-ben 23.30 Lady Chatterley (angol film 2/2)

Szeptember 6. vasárnap

7.15 Gazdaképző 7.40 Grüss dich! 7.55 „Így szól az Úr!” 8.00 Rajzfilmek parádéja 9.00 Kajak-kenu vb 12.00 Déli harangszó 12.05 Szerencsepercek 12.35 Vészhelyzet (am. sor.) 13.25 Kajak-kenu vb 15.50 Örömhír 16.15 Walt Disney bemutatja 17.15 Minden, ami zene 17.20 Unokáink sem fogják látni 18.10 Hélló, világ! 19.00 A Hét 19.55 Kajak-kenu vb (összefoglaló) 20.10 Játék határok nélkül 21.30 Kajak-kenu vb (összefoglaló) 22.35 Vakációóó! Dolly Roll-koncert.

Programul
TV2A TV2
műsora

6.00 Jó reggelt, Magyarország! 9.00 Igazi szellemirtók (rajzfilm) 9.25 Aki bújít, aki nem (sorozat) 9.50 Aki bújít, aki nem (am. sor.) 10.15 Magnum 11.05 Szerencsekerék (ism.) 11.35 Satöbbi 12.30 Nótaszó 13.05 Csupa-csupa élet (ism.) 13.30 Közvetlen ajánlat 14.00 Stádium 14.10 Hétköznapi tudomány 14.40 Satöbbi (ism.) 15.40 A tegnap csodái 15.50 Szentanú (ang. sor.) 16.15 A következő áldozat (brazil sorozat) 17.05 Csupa-csupa élet (ném. sor.) 17.30 Gazdagok és szépek (am. sor.) 18.00 Mindent tudni akarok! 18.05 Kobra (am. sor.) 19.00 Tények 19.30 Szerencsekerék 19.55 Kórház a pálmák alatt (német sor.) 21.30 Stephanie (német sor.) 22.00 Jó estét, Magyarország! 23.00 Petrocelli (am. sor., ism.) 24.00 Stádium 0.15 Satöbbi 0.40 Tények.

6.00 Jó reggelt, Magyarország! 9.00 Káposztafalva lakói 9.25 Aki bújít, aki nem (sor.) 10.15 Magnum 11.05 Szerencsekerék (ism.) 11.35 Satöbbi 12.30 Nótaszó 13.05 Csupa-csupa élet (ism.) 13.30 Közvetlen ajánlat 14.00 Stádium 14.10 Kik 14.40 Satöbbi (ism.) 15.40 A tegnap csodái 15.50 A szemtanú (ang. sor.) 16.15 A következő áldozat (brazil sor.) 17.05 Csupa-csupa élet (német sor.) 17.30 Gazdagok és szépek (am. sor.) 18.00 Mindent tudni akarok! 18.05 Kobra (am. sor.) 19.00 Tények 19.30 Szerencsekerék 19.55 Herkules (am. sor.) 20.45 JAG – Becsületbeli ügyek (amerikai sor.) 21.45 Családban marad (am. sor.) 22.00 Jó estét, Magyarország! 23.00 Szuper csapat (am. sor., ism.) 24.00 Stádium 0.15 Satöbbi 0.40 Tények.

6.00 Jó reggel, Magyarország! 9.00 Káposztafalva lakói 9.25 Aki bújít, aki nem (am. sor.) 10.15 Magnum 11.05 Szerencsekerék (ism.) 11.35 Satöbbi 12.30 Egérfogó 13.05 Csupa-csupa élet 13.30 Közvetlen ajánlat 14.00 Stádium 14.10 Titokzatos természet 14.40 Satöbbi (ism.) 15.40 A tegnap csodái 15.50 Szentanú (ang. sor.) 16.15 A következő áldozat (brazil sor.) 17.05 Csupa-csupa élet (ném. sor.) 17.30 Gazdagok és szépek (am. sor.) 18.00 Mindent tudni akarok! 18.05 Kobra (am. sor.) 19.00 Tények 19.30 Szerencsekerék 19.55 Miért éppen Alaszka? (am. sor.) 20.45 A hegyi doktor (ném. sor.) 21.30 Családi kötelékek (am. sor.) 22.00 Jó estét, Magyarország! 23.00 Herkules (am. sor., ism.) 24.00 Stádium 0.15 Satöbbi 0.40 Tények (ism.).

6.00 Jó reggelt, Magyarország! 9.00 Káposztafalva lakói 9.25 Aki bújít, aki nem (am. sor.) 10.15 Magnum 11.05 Szerencsekerék (ism.) 11.35 Satöbbi 12.00 Segíts magadon! 13.05 Családban marad (am. sor.) 13.30 Csupa-csupa élet (ism.) 14.00 Stádium 14.10 A festészet titkai. Mondrian 14.40 Satöbbi 15.40 A tegnap csodái 15.50 Szentanú (ang. sor.) 16.15 A következő áldozat (br. sor.) 17.05 Csupa-csupa élet (német sor.) 17.30 Gazdagok és szépek (am. sor.) 18.00 Mindent tudni akarok! 18.05 Kobra (am. sor.) 19.00 Tények 19.30 Szerencsekerék 19.55 Forró nyomon 20.55 Rex felügyelő (német-osztrák sor.) 22.00 Jó estét, Magyarország! 23.00 Magnum (am. sor.) 24.00 Stádium 0.15 Satöbbi 0.40 Tények.

6.00 Jó reggelt, Magyarország! 9.00 Káposztafalva lakói 9.25 Aki bújít, aki nem (am. sor.) 10.15 Magnum (am. sor.) 11.05 Szerencsekerék (ism.) 11.35 Satöbbi 13.05 Csupa-csupa élet (ism.) 14.00 Stádium 14.10 Lacikonyha 14.40 Satöbbi 15.40 A tegnap csodái 15.50 Szentanú (ang. sor.) 16.15 A következő áldozat (br. sor.) 17.05 Csupa-csupa élet (ném. sor.) 17.30 Gazdagok és szépek (am. sor.) 18.00 Mindent tudni akarok! 18.05 Kobra (am. sor.) 19.00 Tények 19.30 Szerencsekerék 19.55 Színek (amerikai film) 22.00 Jó estét, Magyarország! 23.00 Polip (olasz sorozat) 0.50 Forma GT túraautó vb. Suzuki futam 1.50 Stádium 2.05 Satöbbi 2.30 Tények.

6.30 Könyvek könyve 6.55 Pizsamás banánok 7.30 Pufóka 7.55 Sandokan 8.35 Kutyavilág (rajzfilmek) 9.00 Partyzán 9.15 13 és 3/4 éves Adrien Mole titkos naplója (angol sor.) 9.50 Egy úr az úrból (am. sor.) 10.25 Medison (kanadai sor.) 11.00 Top 10 12.00 Potyautas 12.30 Rinaldo Rinaldini (német sor.) 13.00 Fő az éle! 13.05 Utolsó filmcézár (amerikai film) 15.05 Családban marad (am. sor.) 15.30 Kakuk! 16.00 Udvari bolond (amerikai vígjáték) 17.40 Kedves nővérek (német sor.) 18.10 Kastélyszálló (osztrák sorozat) 19.00 Tények 19.30 Szerem első látásra 20.00 Amerikai nindzsa 2. (amerikai akciófilm) 21.45 Az aranygyermek (amerikai film) 23.25 Y akták (kanadai sci-fi sor.) 24.00 Az álmok mestere.

6.30 Könyvek könyve 6.55 Homokvár csak gyerekeknek! 7.35 Mohó úr és bölcs kisasszonyok 8.00 Cápali és Cápeli 8.35 Igazi szellemirtók 9.00 Szelek szárnyán (kanadai sor.) 9.50 Szegény ember narancsa (am. sor.) 10.50 Újra az iskolában (amerikai vígjáték) 12.00 Hűség az Isten (vallási magazin) 13.00 Sportszenzációk 13.30 A következő áldozat (brazil sor., ism.) 15.20 Családi kötelékek (am. sor., ism.) 15.50 Egy úr az úrból (am. sor., ism.) 16.15 Petrocelli (am. sor.) 17.00 Szelek szárnyán (kanadai sor.) 17.45 Kedves nővérek (német sor.) 18.05 A Szuper csapat (am. sor.) 19.00 Tények 19.10 Napló 20.00 Közkívánatra! 22.00 Gó! Gó! Gó! Gó!!! 22.50 Piramis koncert –1992 0.15 A láttatás titka 0.45 Napló.

Programul
RTL KlubRTL Klub
műsora

6.30 Jó reggelt! 9.00 A farm, ahol élünk (amerikai sor., ism.) 9.55 Rajzfilm Klub (ism.) 11.10 Klip Klub (ism.) 11.30 Az első csók (fr. sor., ism.) 12.05 Acapulco akciósorozat (am. sor., ism.) 12.55 Meri vagy nem meri? 13.00 Hírek 13.10 Elettér 13.20 Recept Klub 13.30 Megveszem ezt a nőt! (mex. sor.) 14.25 Klip Klub 14.45 Rajzfilm Klub 16.10 Az első csók (fr. sor.) 16.35 A farm, ahol élünk (am. sor.) 17.25 100-ból egy 18.05 Meri vagy nem meri? 18.10 Acapulco akciósorozat (am. sor.) 18.55 Meri vagy nem meri? 19.00 Híradó 19.30 Fókusz 20.00 A kicsi kocszi Monte-Carlóba megy (amerikai vígjáték) 21.50 Vészhelyzet (am. sor.) 22.40 Híradó 22.55 RTL Sport Klub 23.55 Dóra mozija (ism.) 0.25 Fókusz (ism.).

6.30 Jó reggelt! 9.00 A farm, ahol élünk (am. sor., ism.) 9.55 Rajzfilm Klub (ism.) 11.10 Klip Klub (ism.) 11.30 Az első csók (fr. sor., ism.) 12.05 Acapulco akciósorozat (am. sor., ism.) 12.55 Meri vagy nem meri? 13.00 Hírek 13.10 Elettér 13.20 Recept Klub 13.30 Megveszem ezt a nőt! (mexikói sor.) 14.25 Klip Klub 14.45 Rajzfilm Klub 16.10 Az első csók (francia filmsor.) 16.35 A farm, ahol élünk (am. filmsorozat) 17.25 100-ból egy 18.00 Meri vagy nem meri? 18.05 Acapulco akciósorozat (am. sorozat) 18.55 Meri vagy nem meri? 19.00 Híradó 19.30 Fókusz 20.00 A csendő és a csendőrlányok (francia vígjáték) 21.45 MMM (Mi, Mennyi, Miért?) 22.45 Híradó 23.00 Zsaruszenik (német sor., ism.) 23.50 Kettős bevetés (német sor.) 0.40 Fókusz (ism.).

6.30 Jó reggelt! 9.00 A farm, ahol élünk (am. sor., ism.) 9.55 Rajzfilm Klub (ism.) 11.10 Klip Klub (ism.) 11.30 Az első csók (fr. sor., ism.) 12.05 Acapulco akciósorozat (am. sorozat, ism.) 12.55 Meri vagy nem meri? 13.00 Hírek 13.10 Elettér 13.20 Recept Klub 13.30 Megveszem ezt a nőt! (mexikói sorozat) 14.25 Klip Klub 14.45 Rajzfilm Klub 16.10 Az első csók (francia sorozat) 16.35 A farm, ahol élünk (am. sor.) 17.25 100-ból egy 18.00 Meri vagy nem meri? 18.05 Acapulco akciósorozat (am. sor.) 18.55 Meri vagy nem meri? 19.00 Híradó 19.30 Fókusz 20.00 Cobra 11 (német sor.) 20.55 Brooklyn South (am. sor.) 21.45 Híradó 22.00 Kész átverés (ism.) 22.30 Vénusz – Nyomot hagy a halál (német krimi) 0.05 Fókusz (ism.).

6.30 Jó reggelt! 9.00 A farm, ahol élünk (am. sor., ism.) 9.55 Rajzfilm Klub (ism.) 11.10 Klip Klub (ism.) 11.30 Az első csók (fr. sor., ism.) 12.05 Acapulco akciósorozat (ism.) 12.55 Meri vagy nem meri? 13.00 Hírek 13.10 Elettér 13.20 Recept Klub 13.30 Megveszem ezt a nőt! (mexikói sor.) 14.25 Klip Klub 14.45 Rajzfilm Klub 16.10 Az első csók (fr. sorozat) 16.35 A farm, ahol élünk (am. sor.) 17.25 100-ból egy 18.00 Meri vagy nem meri? 18.05 Acapulco akciósorozat (am. sorozat.) 18.55 Meri vagy nem meri? 19.00 Híradó 19.30 Fókusz 20.00 Extralarge (olasz sor.) 21.35 Fekete vipera (angol sor.) 22.10 Megdöbbentő világ (riporterek klubja) 23.10 Híradó 23.25 MMM (ism.) 0.25 Fókusz (ism.).

6.30 Jó reggelt! 9.00 A farm, ahol élünk (am. sor., ism.) 9.55 Rajzfilm Klub (ism.) 11.10 Klip Klub (ism.) 11.30 Az első csók (fr. sorozat, ism.) 12.05 Acapulco akciósorozat (am. sorozat, ism.) 12.55 Meri vagy nem meri? 13.00 Hírek 13.10 Elettér 13.20 Recept Klub 13.30 Megveszem ezt a nőt! (mexikói sor., ism.) 14.25 Klip Klub 14.45 Rajzfilm Klub 16.10 Az első csók (fr. filmsorozat) 16.35 A farm, ahol élünk (am. filmsorozat.) 17.25 100-ból egy 18.00 Meri vagy nem meri? 18.05 Acapulco akciósorozat (am. filmsorozat.) 18.55 Meri vagy nem meri? 19.00 Híradó 19.30 Fókusz 20.00 Fogd a nőt, és fuss! (amerikai vígjáték) 22.00 Életveszélyben 23.00 Híradó 23.15 RTL Night Klub 0.40 Fókusz (ism.).

7.00 Kölyökklub 11.05 Űrapu (amerikai sorozat) 11.30 Enid Blyton kalandfilmsorozat (amerikai sorozat) 12.00 Bibliai kalandok 12.30 Szecám, táru! (magyar film) 13.00 Hírek 13.10 Rosszemberek (magyar film) 14.45 Csőre töltve 15.40 Bravo Tv (ifjúsági magazin) 17.30 Kedvenc (kisállattartók magazinja) 18.00 Zenész 18.30 Fókusz plusz 19.00 Híradó 19.30 Kész átverés (kandi kamera) 20.00 Törvényszéki héjak (amerikai vígjáték) 22.05 Így készült: Godzilla 22.30 A szeretett mindenekelőtt (am. film) 23.30 Híradó 23.45 A szexcsapda (német krimi) 1.20 Fókusz plusz (ism.).

7.00 Kölyökklub 11.05 Űrapu (amerikai sorozat) 11.30 Sweet Valley (amerikai sorozat) 11.55 A Dunánál... (nemzetiségi magazin) 12.25 Antenna 13.00 Hírek 13.10 A jegesmedve (természetfilm) 14.05 Életveszélyben (ism.) 15.00 Knight Rider (amerikai sorozat) 15.55 Asterix: Cézár ajándéka (francia rajzfilm) 16.35 A szeretet mindenekelőtt (am. film) 17.45 RTL Klub Road Show 18.00 Zenész 18.30 Dóra mozija 19.00 Híradó 19.30 Csúiz! (szórakoztató műsor) 20.00 Ki ez a lány? (amerikai vígjáték) 21.35 Pusszatlak, drágám! (am. sor.) 22.10 Gyilkos sorok (am. sorozat) 23.00 Híradó 23.15 Országház 23.45 A jegesmedve (természetfilm, ism.).

Programul
TV RomâniaA Román
TV műsora

11.00 TVR Info 11.05 Universul cunoașterii (R) 12.00 Arii celebre din opere cu baritonul Nicolae Herlea 13.00 TVR Info 13.10 Serial. Santa Barbara 14.00 Dosarele istoriei 15.00 Emisiune în limba maghiară 16.30 Lumină din lumină. Ediție specială 17.30 Avanscenă 18.00 Serial. Sunset Beach 18.50 VIP: Serge Baudo 18.55 Doar o vorbă „să-i” mai spun 19.00 Jurnal 20.00 Serial. Echipa de intervenție 20.50 Serial. Nimic sfânt 21.45 Jurnal de noapte 22.00 Repriza a treia 23.00 Întîlnirea de la miezul nopții.

5.00 România, ora 5 fix! 7.30 Desene animate (R) 7.55 Concursul de admitere în liceu, clasa IX-a 8.10 TVR Cluj-Napoca 9.00 TVR Info 9.05 TVR Iași 10.00 TVR Timișoara 11.00 TVR Info 11.05 Lumină din lumină 12.00 Serial. Natacha 13.00 Info TVR 13.10 Serial. Santa Barbara 14.00 Emisiune pentru persoane cu handicap 14.30 Arhive românești (R) 15.00 Emisiune în limba maghiară 16.00 Chaplin unicul 16.30 Inflagrând 17.00 Lumină din lumină 18.50 VIP: Barbara Hendricks 18.55 Doar o vorbă „să-i” mai spun! 19.00 Jurnal 20.00 Telecinemateca. Amintiri 21.45 Jurnalul de noapte 22.00 Avocatul poporului 23.00 Videoteca rock.

5.00 România, ora 5 fix! 7.30 Desene animate (R) 7.55 Concursul de admitere în liceu, clasa IX-a 8.10 TVR Cluj-Napoca 9.00 TVR Info 9.05 TVR Iași 10.00 TVR Timișoara 11.00 TVR Info 11.05 Sensul tranziției (R) 12.00 Serial (R). Natacha 13.00 TVR Info 13.10 Serial (R). Santa Barbara 14.00 Tradiții 14.30 Pro Patria 15.30 Tribuna partidelor parlamentare 16.00 Chaplin unicul 16.30 Medicina pentru toți 17.00 TVR Info 17.10 Desene animate 17.35 Serial. Hollyoaks 18.00 Serial. Sunset Beach 18.50 VIP: Orchestra Academiei „Santa Cecilia” din Roma 18.55 Doar o vorbă „să-i” mai spun! 19.00 Jurnal 20.00 Fotbal: România-Liechtenstein 21.50 Jurnal de noapte 22.05 Un secol de cinema 23.05 Cultura în lume 23.35 Să treci prin lume fără dor...

5.00 România, ora 5 fix! 7.30 Desene animate (R) 7.55 Concursul de admitere în liceu, clasa a IX-a 8.10 TVR Cluj-Napoca 9.00 TVR Info 9.05 TVR Iași 10.00 TVR Timișoara 11.00 TVR Info 11.05 Pentru dv. ...doamnă (R) 12.00 Serial (R). Natacha 13.00 TVR Info 13.10 Serial. Santa Barbara 14.00 Dialog 14.30 Eclesias 18.50 Conviuiri 16.00 Chaplin unicul 16.30 Timpul Europei 17.00 TVR Info 17.10 Desene animate 17.35 Serial. Hollyoaks 18.00 Serial. Sunset Beach 18.45 Rezultatele tragerilor Super Loto 5/40 și Expres 18.50 VIP: Tereza Berganza 18.55 Doar o vorbă „să-i” mai spun! 19.00 Jurnal 20.00 Serial. Freud 21.00 La volan 21.10 Cu ochi n 4 21.50 Jurnal de noapte 22.00 Dintre sute de catarge 23.00 Pariul Trio 23.05 Bank-Note 23.35 Magazin muzical-umoristic.

5.00 România, ora 5 fix! 7.30 Desene animate (R) 8.00 TVR Cluj-Napoca 9.00 TVR Info 9.05 TVR Iași 10.00 TVR Timișoara 11.00 TVR Info 11.05 De la lume adunate... 11.30 Conviuiri 12.00 Serial (R). Natacha 13.00 TVR Info 13.10 Serial. Santa Barbara 14.00 Ecoturism 14.30 Emisiune în limba germană 16.00 Portret în oglindă 16.30 Mapamond 17.00 TVR Info 17.10 Desene animate 18.00 Serial. Sunset Beach 18.50 VIP: Silvia Marcovici 18.55 Doar o vorbă „să-i” mai spun! 19.00 Jurnal 20.00 Divertis Show 21.10 Lordul Yehudin Menuhin 21.45 Jurnal de noapte 22.00 Invitație la concert 23.00 Cinematograful de noapte: Destinație greșită.

6.00 Bună dimineața, de la Iași! 7.30 Alfa și Omega 8.00 TVR Info 8.05 Ba da, ba nu! 9.05 Serial. Ana balerina 10.00 Film. Fetelor, nu vă aprindeți! 11.30 Ordinea publică 12.00 A doua alfabetizare 12.30 Ecra-nul 13.00 TVR Info 13.10 Video-Magazin 15.15 Desene animate 15.40 Documentar istoric 16.40 Serial. Justiție militară 17.30 Serial. Hollyoaks 17.55 Teleenciclo-pedia 18.45 VIP: Monte Pederson 18.55 Doar o vorbă „să-i” mai spun! 19.00 Jurnal 19.30 Fotbal: România-Germania 21.20 TVR Info 21.25 Filmele secolului – Colecția Warner 23.05 Arena AS.

6.00 Bună dimineața! 7.30 Lumină din lumină 8.00 TVR Info 8.05 Desene animate 9.00 Merg pe mîna ta! 9.45 Biserica satului 10.00 Viața satului 12.00 Tezaur folcloric 13.00 Info-Magazin 13.30 Video-Magazin 14.15 Super gol-show 15.00 Desene animate 15.30 Serial de călătorii 16.35 Serial. SF Star Trek 17.15 Robingo 18.00 Festivalul internațional de „George Enescu” 18.55 Doar o vorbă „să-i” mai spun! 19.00 Jurnal 19.30 7 zile în România 20.00 Rezultatele tragerilor Special 6/49 și Noroc 20.05 Film. Povestiri din New York 22.10 TVR Info 22.15 Serial. D-na King, agent secret 23.05 Pariul Trio 23.10 Fotbal mondial 1998 23.40 Pop show nocturn.

Luni, 31 august

Marți, 1 septembrie

Miercuri 2 septembrie

Joi, 3 septembrie

Vineri, 4 septembrie

Sâmbătă, 5 septembrie

Duminică, 6 septembrie

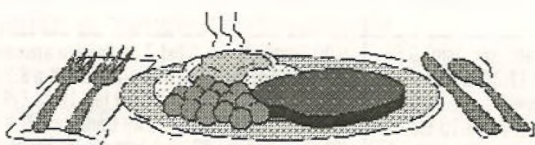
1 SEPTEMBRIE

Foto: T. J.

Totul începe din nou

REȚETE DIN BUCĂTĂRIA INTERNAȚIONALĂ

(Italia)

Pui prăjiți

2 pui a câte 500 g, 3 ouă, 2 lămii, făină, ulei, sare și piper.

Se curăță puii, se spală și se taie fiecare în jumătate. Se condimentează cu sare și piper, se adaugă zeama de la cele două lămii și se lasă să stea două ore în frigider. Se trec bucățile de pui prin făină și ouăle bătute și se prăjesc în tigaia cu ulei fierbinte, pe ambele părți.

Se servesc cu cartofi prăjiți și garnitură de mazăre verde.

Sugo

(sos delicat pentru spaghetti)

300 g carne măcinată, 3 linguri ulei, 3 cepe mici, 2 căței de usturoi, 4 roșii, 1 linguriță boia, 1 linguriță cimbru, 1 vîrf de cuișor de zahăr, sare și piper.

Carnea măcinată se prăjește în uleiul încins, amestecînd bine. Se adaugă ceapa și usturoiul tăiate mărunt, se prăjesc 3-5 minute avînd grijă să nu se ardă. Roșiile se introduc cîteva minute în apa fierbinte, se curăță de piele și se taie foarte mărunt. Se adaugă la carne împreună cu zahărul, cimbrul, sarea și piperul. Se lasă să fiarbă încet 15 minute. Se servește cu spaghetti.

SPORT

Bebeto se lasă de fotbal pentru a predica Evanghelia

Fotbalistul brazilian José Roberto Gama de Oliveira Bebeto plănuiește să abandoneze cariera de fotbalist pentru a predica Evanghelia în SUA. Jucătorul (34 de ani) care activează în acest moment la clubul brazilian Botafogo, a declarat că vrea să se dedice „vorbilor despre Hristos”, relevă numărul de ieri al cotidianului spaniol „Marca”. Bebeto a fost convertit de compatriotul său Baltazar, supranumit „golgheterul lui Dumnezeu”, care l-a invitat în dese rânduri să viziteze mai multe biserici. În timpul Campionatului Mondial de Fotbal, Bebeto a citit cu sîrg capitole întregi ale Bibliei alături de coechipierii săi Taffarel (fost portar de fotbal în echipa unei biserici din Italia), Cafu, Ze Roberto, Cesar Sampaio, Denilson, Rivaldo sau Giovanni.

Ronaldo e petit, nu Petit – zice Romario

Deși Campionatul Mondial de Fotbal s-a terminat de luni de zile, vocile celor care nu au jucat în Franța și care se simt frustrați se fac încă auzite. Jucătorul brazilian Romario de Souza a criticat virulent rezultatul unei anchete care l-dădea pe compatriotul său Ronaldo Luiz Nazario de Lima drept cel mai bun fotbalist al Mondialului. „Alegerea lui Ronaldinho drept cel mai bun jucător de la Cupa Mondială este o adevărată rușine pentru fotbal. Cînd am fost eu ales cel mai valoros fotbalist la Mondialul din SUA '94, eram golgheterul turneului și am cîștigat și titlul de campion cu echipa”, a declarat revoltat Romario, care speră să joace la viitorul Mondial: „În 2002 voi avea 36 de ani”.

După părerea atacantului sud-american, cel mai valoros de la Coupe de Monde ar trebui ales dintre francezii Emmanuel Petit și Lilian Thuram, olandezul Edgar Davids și englezul Michael Owen, fără a-l include însă pe Zinedine Zidane!

Studiourile Disney vor participa la realizarea unui desen animat despre viața prințesei Diana

Studiourile Disney vor participa la realizarea unui desen animat pentru copii povestind viața romanțată a prințesei Diana, acesta urmînd să fie difuzat în Marea Britanie, în 1999, anunță săptămînalul britanic „Sunday Times”. Pelicula va fi realizată de studiourile americane în colaborare cu producătorul britanic de desene animate Sirlol, pentru o difuzare în Marea Britanie pe canalul de televiziune Channel 5 și în Statele Unite pe canalul ABC.

Televiziunea scoțiană va participa și ea la finanțarea desenului animat. Schițînd mai întîi portretul din copilărie al Dianei, pelicula nu se ferește să prezinte problemele ei legate de bulimie, precum și nefericitul ei mariaj cu prințul Charles. Pelicula abordează, de asemenea, și divergențele dintre Diana și regina Elisabeta a II-a a Marii Britanii.

Dar în desenul animat, Diana își găsește în final echilibrul, ocupîndu-se de copii și dedicîndu-se acțiunilor de caritate. Moartea ei tragică nu este evocată, povestea terminîndu-se cu imaginea prințesei în Paradis, plimbîndu-se înconjurată de copii, relatează în continuare ziarul.

O cameră video... indiscretă

Corporația niponă Sony a anunțat că a modificat cinci din modelele populare de camere video Handycam, care puteau fi folosite cu un filtru special pentru a „vedea” prin anumite tipuri de materiale textile.

Modificările au fost impuse după ce o cunoscută revistă niponă destinată bărbaților a publicat recent un articol dezvăluind faptul că prin atașarea unui filtru special în valoare de numai 1000 yen (mai puțin de 7 dolari) utilizatorii video-camerei Handycam pot să vadă prin țesăturile ușoare și prin unele costume de baie.

Modelele respective erau prevăzute cu un dispozitiv în infraroșu destinat filmărilor pe timp de noapte, dar utilizarea lui pe timpul zilei, împreună cu un anume filtru, le oferea persoanelor indiscrete posibilitatea de a vedea și ce se află în spatele unui costum de baie.

Deși proiectanții nu au prevăzut această caracteristică, ea nu a scăpat amatorilor de senzații tari, care au asaltat magazinele pentru a-și procura aparatul-minune.

Sony a vîndut deja circa 1,08 milioane de asemenea video-camere „indiscrete” în întreaga lume. Sesizat însă de articolul publicat de revista „Takara-jima”, fabricantul și-a exprimat profundul regret pentru situația creată și a decis echiparea video-camerei respective cu un dispozitiv de siguranță care să împiedice utilizarea cu infraroșu pe timpul zilei.

Două ouă de dinozaur vechi de 68 milioane ani

O echipă de paleontologi elvețieni a anunțat că au găsit două presupuse ouă de dinozaur în sudul Boliviei, într-un loc care poate fi considerat cel mai mare cîmp de fosile din lume, transmite agenția Reuters.

Șeful echipei de cercetători, Christian Mayer, a spus că ouăle descoperite într-o zonă arheologică din Cal Ork'o, la 700 de km sud-est de capitala La Paz și lîngă orașul Sucre, ar putea fi vechi de 68 milioane ani.

Dintre ouăle găsite, unul măsoară 25 centimetri, iar celălalt, provenind de la o reptilă zburătoare, este mai mare, măsurînd 40 centimetri, a adăugat cercetătorul elvețian.

Ouăle au fost descoperite după șase săptămîni de săpături și vor fi duse în Elveția spre a li se efectua analize de laborator și pentru a putea fi comparate cu rămășițe și schelete descoperite pînă acum în întreaga lume.

ÎN LIMBA MATERNĂ – emisiune radiofonică în limba română

31 AUGUST, LUNI (redactor: Anamaria Brad)

10.30 Introducere, cuprins 10.35 Știri și informații, date meteo 10.40 Evenimente calendaristice 10.45 Emisiune religioasă preluată de la Radio Vocea Evangheliei 11.30 Buletin informativ, date meteo 11.40 Interviu, reportaje din viața românilor din Ungaria 11.55 Știrile zilei pe scurt, încheiere.

1 SEPTEMBRIE, MARȚI (redactor: Iulia Kaupert)

10.30 Introducere, cuprins 10.35 Știri și informații, date meteo 10.40 Evenimente calendaristice 10.50 Interviu, reportaje din viața românilor din Ungaria 11.30 Buletin informativ, date meteo 11.40 Personalități celebre în universalitate – rubrica Elenei Munteanu 11.55 Știrile zilei pe scurt, încheiere.

2 SEPTEMBRIE, MIERCURI (redactor: Eva Iova)

10.30 Introducere, cuprins 10.35 Știri și informații, date meteo 10.45 Evenimente calendaristice 10.50 Interviu, reportaje din viața românilor din Ungaria 11.30 Buletin de știri, date meteo 11.40 Sport – rubrica lui Adam Bauer 11.53 Avanspremiera „Ecranul nostru” 11.55 Știrile zilei pe scurt, încheiere.

3 SEPTEMBRIE, JOI (redactor: Petru Cîmpian)

10.30 Introducere, cuprins 10.35 Știri și informații, date meteo 10.45 Evenimente calendaristice 11.00 Lumea Femeilor 11.30 Buletin de știri, date meteo 11.40 Nota săptămîinii de Edda Illyés 11.55 Știrile zilei pe scurt, încheiere.

4 SEPTEMBRIE, VINERI (redactor: Ana Cioca)

10.30 Introducere, cuprins 10.35 Știri și informații, date meteo 10.45 Evenimente calendaristice 10.50 Interviu, reportaje din viața românilor din Ungaria 11.20 Români din Voivodina – relatează Cornel Mata din Vîrșeș 11.30 Buletin de știri, date meteo 11.45 Revista presei „Foaia românească” 11.47

Avanspremiera „Ecranul nostru” 11.50 Știri din România – relatează Simona Pele din Timișoara 11.55 Știrile zilei pe scurt, încheiere.

5 SEPTEMBRIE, SÂMBĂTĂ (redactor: Iulia Kaupert)

14.30 Introducere, cuprins, evenimente calendaristice 14.40 Programul bisericilor ortodoxe și al adunărilor baptiste 14.50 Recomandări culturale pentru week-end 15.00 „Party Time” – emisiune muzicală pentru tineret 15.30 Locuri legendare – rubrica Recăi Cristian 15.45 Vacanță în România – oferte turistice de la Elena Munteanu 15.55 Încheiere.

6 SEPTEMBRIE, DUMINICĂ (redactor: Iulia Kaupert)

14.30 Introducere, cuprins, evenimente calendaristice 14.40–15.20 Retrospectiva săptămîinii (spicuiuri din interviurile, reportajele difuzate în cursul săptămîinii) 15.20 Sinteza evenimentelor săptămîinii – program informativ preluat de la Radio Budapesta 15.55 Încheiere.

În fiecare seară, între orele 19.00–19.30 se prezintă emisiunea românească, difuzată pe țară. Sumarul acesteia este compus din actualitățile zilei și reportaje, interviuri din viața comunității noastre, respectiv relatări din viața școlilor românești.

Emisiunea de seară, difuzată pe țară, pe lîngă frecvențele de 66,29 MHz și 66,14 MHz, poate fi ascultată și pe undele locale, pe frecvențele locale ale studiourilor regionale. Radio Calypso, Budapesta 873 kHz, Radio Debrețin 91,4 MHz, Radio Seghedin 93,1 MHz

Avanspremiera Ecranul nostru 29 august 1998 ora 8.50 (reluare)

Mecenatul este titlul filmului, care prezintă activitatea familiilor macedonromâne din Pesta mai ales în secolul al XIX-lea. Puțini dintre noi știu, că existența Muzeului Național, sediului Academiei de Științe sau a podului cu lanțuri se poate datora și misiunii acestor familii românești. Montajul acordă o atenție deosebită Fundației Emanuel Gojdu, care a fost una dintre cele mai însemnate fundații particulare ale epocii. Filmul documentar a rulat și la Festivalul Național de Filme.

Referenți: Dr. Maria Berényi, Marius Maghiaru Realizator-regizor: Tiberiu Boca

FM 92,1 STEREO

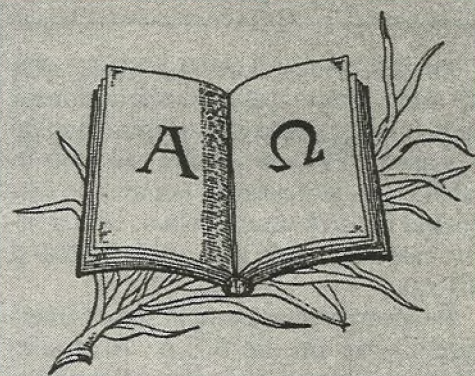
RADIO VOCEA EVANGHELIEI ORADEA

5.00–5.30 Actualități BBC 5.30–7.00 Bună dimineața 7.00–7.20 Știri locale 7.30–8.30 Muzică și meditații biblice 8.30–9.30 Predică 9.30–11.00 Lecturi biblice, știri, mesaje creștine și muzică 11.00–12.00 Divina armonie 12.00–13.00 Răspundem ascultătorilor 13.00–13.30 Actualități BBC 13.30–15.00 Lecturi biblice, meditații biblice, muzică 15.00–16.00 Știri, mesaje creștine, muzică 16.00–17.00 Știri, mesaje creștine, muzică 17.00–17.45 Actualități BBC 17.45–18.00 Anunțuri și reclame 18.00–18.45 Reluare: Predică 18.45–19.10 Emisiune pentru copii 19.10–19.30 Muzică 19.30–20.00 Cu brațele deschise 20.00–20.30 Actualități BBC 20.30–21.00 Cartea pe unde radio 21.00–22.00 Emisiune de viață spirituală 22.00–23.00 Predică 23.00–5.00 Nocturna R.V.E. (muzică, meditații biblice, mesaje creștine, lecturi biblice)

RADIO VOCEA EVANGHELIEI PENTRU EUROPA

SW 49 m, zilnic 18.00–18.45
MW 1395 kHz, luni, marți 21.15–21.30

ISUS SALVATORUL

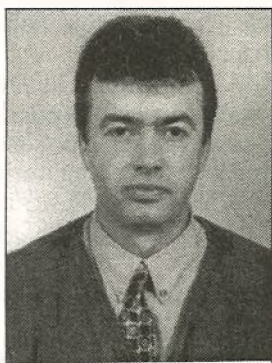
Supliment al săptămânalului **Foaia** românească

* Anul I Nr. 8 *

august 1998

EDITORIAL

CUVÎNT ȘI FAPTĂ (2 Cor 5:11-12)

Sinceritatea noastră trebuie să fie dublată de competență pentru a aduce cinste și nu de servicii Lucrării lui Dumnezeu.

a) *Cine suntem noi creștinii (v11)*

Atunci când încercăm să spunem altora despre Cristos primul lucru care trebuie să-l facem este să spunem cine suntem noi. De fapt pentru început oamenii vor fi mai puțin interesați de ceea ce spunem, decât de ceea ce suntem. Prezentarea noastră în fața oamenilor are două coordonate: caracter și mesaj. Faptele noastre trebuie să fie cel puțin la fel de bune ca mesajul pentru ca acesta să fie acceptat. Niciodată nu trebuie ca mesajul să fie contrazis prin trăire ci să fie confirmat. Trăirea noastră, în primul rând trebuie să fie cunoscută de frații în credință. Noi trebuie să dovedim mai întâi în biserică schimbarea care s-a produs în viața noastră. În al doilea rând, prietenii noștri care ne-au cunoscut înainte de a-L primi pe Isus ca Domn și Mântuitor, ar trebui să observe schimbarea produsă în comportamentul nostru. Și nu în ultimul rând Dumnezeu este cel care ne cunoaște. El știe cu adevărat dacă pocăința noastră este sinceră, reală sau este doar o formă de evlavie fără nici un conținut. Confirmarea creștinismului nostru în fața celor trei »instanțe« ne califică în vederea prezentării orale a Evangheliei. Și aspectul acesta are pretențiile lui. Lumea așteaptă o prezentare coerentă și inteligentă a mesajului Evangheliei. De aceea pregătirea este o condiție »sine qua non« pentru o mărturie autentică.

b) *Un răspuns pe măsură (v 12)*

Pericolul ipocriziei este mai mare în biserică decât în lume nu pentru că în biserică ar fi mai mulți ipocriți, ci pentru că în biserică nu ar trebui să existe ipocriți. Cu toate acestea biserică nu a fost scutită de această încercare. Se impune din această cauză o atenție sporită atunci când apar îndoeli cu privire la sinceritatea și conținutul trăirii credincioșilor. Adesea aspectele tradiționale sunt accentuate în detrimentul adevărului biblic. Prea adesea o falsă evanghelie a fost promovată în biserică. Uneori îmbrăcăminte demult demodată constituia un semn de virtute, sau evitarea pregătirii profesionale constituia o dovadă de smerenie. Lucrătorul creștin și de fapt fiecare membru al bisericii trebuie să aibă un astfel de comportament și învățătură încât să fie un prilej de laudă și nu de ocară pentru biserică. Este nevoie astăzi mai mult ca oricând ca mesajul și mărturia noastră să fie un răspuns pe măsura societății în care trăim.

Pastor Daniel Burtic

CONCURS BIBLIC

Ediție specială pentru copii

Domnul Isus este Înțelepciunea și Puterea, să-i ascultăm glasul prin slovele Sfintei Scripturi și să învățăm adevărata știință. Cu acest gând vă invităm să participați la concursul biblic din acest număr. Iată întrebările la care vă invităm să răspundeți:

1. Cine a spus »nu lăsa gura să te bage în păcat«?
2. La ce vârstă se pensionau leviții?
3. În ce carte a Bibliei este menționată albirea hainelor prin spălarea lor în sânge?
4. Care preot a fost prea indulgent cu fiii săi?
5. Câți boi au fost înjunghiați cu ocazia sfințirii Templului?

6. Cine a spus »bleastă-mă pe Dumnezeu și mori«?
7. Ce nume a primit Ghedeon?
8. Despre ce popor spune Scriptura că are cuibul pus pe stâncă?
9. Cum este râsul celor fără minte?
10. Cui îi promite Dumnezeu așternut de viermi?

Așteptăm răspunsurile d-voastră în scris, pe adresa: redacția Foaia românească, Petőfi tér 2., Gyula 5700, cu specificarea, pentru d-l director Mihai Kozma. Menționăm că scrisorile d-voastră trebuie să ajungă la redacție până în data de 17 Septembrie. Vă mulțumim și vă dorim mult succes!

CONCURENȚI ȘI CÂȘTIGĂTORI

Mulțumim tuturor care au participat la ultimele două concursuri și felicităm pe toți cei care au câștigat.

Iată numele premianților:

Premiul I – Ioan Ruja; Ioan Hodozsó
Premiul II – Ana Radics; Aurica Balint; Emanuel Conțiu; Gabriel Lupșa; Florin Ilca; Iosif Gherman
– Premiul III – Daniel Ruja

ACTUALITATEA RELIGIOASĂ

Duminică 23 august 1998, la Biserica Baptistă Română din Micherechi a avut loc un **botez Nou Testamental**, oficiat de pastorul bisericii Daniel Burtic. Cu această ocazie 11 persoane l-au mărturisit în apă pe Domnul Isus Cristos ca Mântuitor personal. Cuvântul lui Dumnezeu a fost prezentat de

pastorul Bisericii Baptiste Emanuel din Oradea, fraatele Petrică Vidu. De asemenea au fost prezenți o parte a corului Bisericii Baptiste Emanuel și fratele Mircea Tăședan. Cu mai multe detalii despre această sărbătoare vom reveni în numărul următor.

Jubileuri la Chitighaz

Ziua de 19 iulie 1998 a însemnat o piatră de hotar pentru un grup de credincioși baptiști din Chitighaz. Cu 50 de ani în urmă, în 1948 s-au hotărât 30 de persoane să-L mărturisească pe Isus Cristos ca Domn și Mântuitor și să-L urmeze în apa botezului.

Pe parcursul anilor, unii au trecut la cele veș-

nice, alții iarăși s-au abătut de la calea cea îngustă și mulți s-au mutat în alte localități și au devenit membri în alte biserici. Datorită acestui fapt au sosit »musafiri« atît din loc, cît și din comunele, orașele vecine, cum este Micherechiul, Bichișul, Giula, Kondoros...

În fața acestei biserici arhipline, Vestitorii Cu-

vîntului au fost József Papp, pastor pensionar din Biserica Baptistă din Bichiș și tînărul Ioan Hodozsó. În centrul predicilor a stat pilda lui Daniel. S-a accentuat faptul că prin sinceritate, curaj și dragoste de Dumnezeu putem primi și noi șanse de a supraviețui, de a învinge obstacolele vieții și Dumnezeu ne va ajuta și

pe noi, așa cum L-a ajutat și pe Daniel, să rămînem mereu la înălțime.

După Serviciul Divin de înaintea de masă a urmat masa comună a celor botezați acum 50 de ani, împreună cu invitații lor, la cantina școlii agricole din această localitate. Aici, pe lîngă masa gustoasă, frații au avut prilejul să stea la discuții amicale și să povestească despre acești 50 de ani care au trecut atît de repede.

Programul de după-masă, a fost consacrat în întregime acestor frați, care prin cîntările, poeziile și mărturiile lor l-au laudat pe Dumnezeu și i-au mulțumit pentru mila, îndurarea și dragostea Lui, pe care au simțit-o mereu în acești 50 de ani lăsați în urmă.

Fraților, dorim ca Domnul să vă binecuvînteze și în continuare, să nu-L părăsiți niciodată, ci lucrați cu rîvnă pentru El, ca în ziua de apoi să puteți primi cununa neprihănirii.

– brad –

Fiindcă anul trecut ne-a plăcut atât de mult tabăra creștină internațională de la Brădățel, abia am așteptat ziua de 3 august 1998, să plecăm din nou în tabără. De data aceasta am avut la dispoziția noastră un microbus, care a făcut călătoria mult mai confortabilă și plăcută.

În această tabără au participat tineri creștini români din S.U.A., Australia, Olanda, Germania, Austria, Republica Moldova, din multe orașe ale României, la care ne-am alăturat și noi, cei 18 tineri de la Biserica Baptistă Română din Micherechi.

Scopul taberei a fost în primul rând să ne întărim credința în Dumnezeu, să învățăm să trăim viața de credință mai eficient, iar apoi să ne cunoaștem mai bine unii pe alții, să legăm prietenii și relații bune între noi. Programul taberei a fost foarte bine gândit.

În fiecare zi înainte de masă, împreună cu fratele **Dan Mariș** din București am făcut un studiu biblic cu tema »Omul destoinic« (2 Timotei 3:17). Acest studiu ne-a ajutat să ne analizăm caracterul în lumina Cuvântului lui Dumnezeu și să învățăm ce anume trebuie schimbat în

Tineri din Micherechi în tabără la Brădățel

viața noastră și cum o putem face. După amiază s-au desfășurat competițiile sportive și am făcut excursii în împrejurimi. Programul de seară a fost foarte interesant și plăcut. În prima parte a săptămânii, fiind împărțiți pe grupuri am

prezentat diferite scenete biblice, cântări mai vechi sau noi, care apoi la sfârșitul săptămânii au fost premiate. De asemenea am fost foarte mult încurajați spiritual de mărturiile și predicile fraților. În ziua de sâmbătă, majorita-

tea celor care am fost în tabără, am făcut o excursie la lacul Bucura aproape cel mai înalt punct al Munților Retezat (Vârful Peleaga 2509 m). Traseul a fost mai greu decât unii s-au așteptat, dar slavă Domnului nu a avut nimeni nevoie de prim-ajutor. Sâmbătă seara în jurul focului de tabără au fost momentele cele mai grele, pentru că urma despărțirea. Duminică la amiază după programul de închinare prin cântare și predică, am pornit spre casă.

Eu am fost foarte bucură să văd cum tinerii din Micherechi s-au împrietenit cu toți cei din tabără. Dar lucrul cel mai minunat a fost că cele două fete din grupul tinerilor de la Micherechi **Rita Ruja** și **Erica Petrușan** l-au primit pe Domnul Isus în inimă ca Domn și Mântuitor personal. Împreună cu ele, încă trei tineri au luat această hotărâre. Pot să spun, că aceasta a fost culmea bucuriei fiecărui participant.

În primul rând îi mulțumim lui Dumnezeu pentru această posibilitate de a participa în această tabără, apoi aceluia care ne-au sprijinit cu cele materiale: părinții și Fundația Publică »Pentru Minoritățile Naționale și Etnice din Ungaria«.

Maria Ruja

Cu copiii la Peștera Urșilor

Părinți și copii la Peștera Urșilor

Vineri, 24 iulie 1998 este o zi de neuitat pentru copiii din Biserica Baptistă română din Micherechi. Dar nu numai pentru ei, ci și pentru părinții lor. Echipați cu multă nerăbdare și curiozitate, dimineața devreme sau »cu noaptea în cap«, cum se spune, au urcat în autocar, gata pentru o călătorie de o zi în România. Destinația era cunoscută, însă frumusețea locurilor avea să fie cu mare uimire descoperită. Drumul prin satele de munte din România, până la poalele Munților Apuseni i-a încântat pe mulți. Ajunși la Chișcău, cu rucsacul în spate și haine groase am urcat la Peștera Urșilor. Chiar dacă nu ne-am întâlnit cu urșii, pentru a-i putea saluta cu o strângere de mână, le-am putut vedea urmele de gheață. Se spune că în această peșteră a trăit o specie rară de urși, ultimul dintre ei a fost descoperit la 17 septembrie 1975, când a avut loc o dinamitare în cariera de marmură de la Chișcău. În urma acestei explozii s-a format o spărtură prin care a

coborât minerul **Curta Traian**. Se spune că singurul urs care mai era în viață a încercat să fugă, însă și astăzi se mai vede urma de gheață a trupului său. După ce am străbătut de la un capăt la altul Peștera Urșilor am coborât în poieniță, pentru a pregăti în aerul curat de munte un popricăș fiert la foc de lemne. Dincolo de locurile frumoase pe care le-am văzut, de mâncarea gustoasă pe care am servit-o, a fost frumusețea părtășiei, bucuria de a fi împreună copii și părinți, adunați în jurul Cuvântului lui Dumnezeu și al cântărilor de laudă. Împreună cu noi a fost și fratele **Mircea Tăședan** și familia dânsului. Cântarea și rugăciunea în mijlocul creației lui Dumnezeu a adus o și mai mare pace și bucurie în inimile noastre. Am înțeles atunci cu toții cât de mult prețuiește o zi petrecută în mijlocul creației lui Dumnezeu, prin cântare, rugăciune, joacă și multă voie bună, cu mic și mare.

Bucurie în mijlocul naturii

Sărbătoarea Cortului la Micherechi

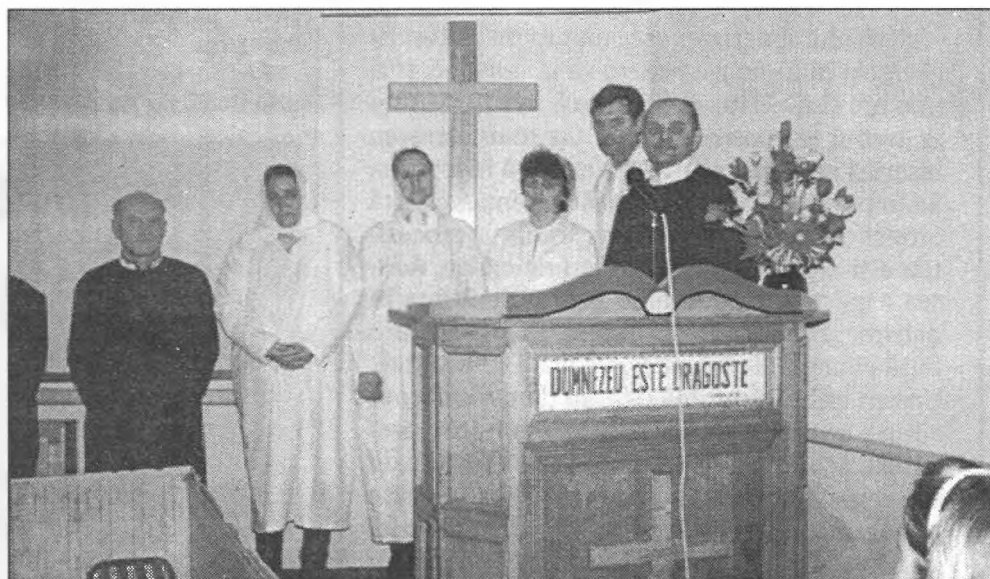
Biserica Penticostală română din Micherechi, în perioada 14-16 august a organizat o campanie de evanghelizare, care s-a desfășurat într-un cort special amenajat în curtea școlii generale. Cortul aparține Cultului Penticostal din Ungaria și este dedicat programului de evanghelizări care se desfășoară sub egida »Sărbătoarea Cortului«. Acest proiect a început în anul 1994, iar în anul acesta a fost amplasat în aproape 30 de localități.

Cu ocazia acestei sărbători, la programul Bisericii Penticostale române din Micherechi, condus de pastorul **Durko Albert**, au fost invitați să vestească Cuvân-

tul Domnului, pastorii: **Bogdan Ioan** – Oradea, **Moldovan Nelu** – Aleșd și **Pustan Vladimir** – Beiuș. De asemenea au fost invitați: grupul vocal-instrumental **Mranata** – Oradea, grupul de laudă și închinare de la Biserica Penticostală din Békés și un trio de la Biserica Penticostală din Beiuș. Au slujit Domnului, antrenându-i în cântare pe cei prezenți, grupul de laudă și închinare al Bisericii Penticostale din Micherechi.

În urma ascultării Evangheliei au existat oameni care au înțeles că au nevoie de mântuire și că Cel ce poate să le-o dea este Domnul Isus. Astfel ei au hotărât să-L urmeze în viața lor.

Oastea Domnului la Oradea

Biserica Oastea Domnului din Oradea păstorită de fratele **Nicu Mureșan** a sărbătorit în ziua de 9 august 1998 cel de-al III-lea botez Nou Testamental din istoria bisericii. Sărbătoarea s-a desfășurat într-o atmosferă de bucurie, iar sala a fost neîncăpătoare. Au participat credincioși din diferite localități ale României și din Ungaria.

„Cîte limbi atîția oameni!”

CĂTRE CITITORI!

Suplimentul din luna august îl consacram limbii. Numărul acesta izvoarește din dorința de a pune la îndemîna cititorilor *Foi Românești* informații utile despre limbă și limba română, în general și foarte pe scurt, și despre limba română vorbită în Ungaria, în mod mai concret și detaliat. În articolul formării limbii literare avem posibilitatea de a înșira și numele, măcar al cîtorva lingviști și savanți români preocupați de problema aceasta.

Cele mai importante date în legătură cu uzajul unei limbi se pot culege pe baza amintirilor personale ale membrilor comunității. Pierlele suplimentului sînt acele articole, care au fost scrise de trei intelectuali români în legătură cu însușirea limbii române și folosirea ei în copilăria, în profesia și în general în viața lor. Din aceste scrieri putem afla cum funcționau în comunitățile noastre mai multe limbi alături una de alta.

Împreună cu colaboratorii mei, ofer acest supliment tuturor cititorilor care iubesc și țin la graiul român, învățat din părinți. Ana Borbély

Limba

Cuvîntul *limbă*, format din etimonul latin *lingua*, – după cercetătorii din domeniul limbii – se referă în primul rînd la organul musculos mobil care se află în gură, servind la perceperea gustului, la mestecarea și la înghițirea alimentelor, la om fiind și organul principal de vorbire. De aici urmează că – așa cum este de exemplu și în limba maghiară – cuvîntul își are și sensul de: mijloc principal de comunicare între membrii unei colectivități umane, istoricește constituită. Limba este alcătuită din mai multe sisteme: fonetic, lexical și gramatical. Este instrument de comunicare și este simbolul unui trib, unei etnii, unui popor sau unei națiuni. Prin limbă aceștia își cresc copiii și își exprimă gîndurile, sentimentele și dorințele.

Amintim aici și unele îmbinări de cuvinte create pe baza cuvîntului în discuție.

Limba de bază (*limba-mamă*) este limba din care provin limbi de aceeași familii sau ale aceluiași grup genealogic de limbă. De exemplu limba latină este o limbă de bază a limbilor romanice (neolatine): *catalana*, *dalmata* (*dispărută*), *franceza*, (*franco provenșala*), *italiana*, *portugheza*, *provenșala*, *retoromana*, *româna*, *sarda*, *spaniola*.

Limba națională este limba comună a unei națiuni, constituită mai ales pe baza unui dialect, în anumite condiții istorice și tinzînd să înlocuiască dialectele și graiurile teritoriale. De exemplu limba română este o limbă națională.

Limba literară este aspectul cel mai îngrijit al unei limbi naționale, folosit în scris în vorbirea oamenilor instruiți, la care se raportează stadiile din dezvoltarea ei. Este caracterizată printr-un sistem de norme deja fixate și prin existența mai multor stiluri funcționale: artistice (beletristic, poetic, literar), științific, publicistic și administrativ (oficial).

Limba maternă se referă la limba vorbită de părinți, limba familiei în care te-ai născut.

Limba standard este limba însușită de întreaga colectivitate instruită, indiferent de apartenența dialectală a vorbitorilor unei națiuni. Varianta aceasta este limba uzuală, generală, comună, folosită în împrejurări obișnuite, neoficiale, care reprezintă un etalon de cercetare lingvistică. Limba standard este o formă a limbii naționale unice în care coloratura dialectală este redusă la minimum. Adeseori este folosită ca sinonim al limbii literare.

Limba română

Limba română este limbă romanică din grupul oriental vorbită de români în România, Republica Moldova și alte țări: Bulgaria, Iugoslavia, Ucraina, Ungaria etc.

În istoria limbii române se disting următoarele etape importante: (1) *româna comună* (între secolele al VI-lea și XIII-lea pînă în momentul cînd s-a despărțit în cele patru mari dialecte: dacoromân / devenit ulterior limbă națională / , aromân sau macedoromân, meglenoromân și istroromân / vorbite în anumite zone ale Peninsulei Balcanice sau sudul Dunării /); (2) *româna veche* (între secolele al XIII-lea și al XVIII-lea) este cunoscută foarte puțin din lipsa de documente și din cauza că limba oficială în ținuturile românești era slavona; (3) *româna modernă* (între secolul al XIX-lea și începutul secolului XX-lea); (4) *româna contemporană* (începînd cu sfîrșitul primului război mondial).

Limbii române actuale îi sînt proprii cinci tipuri subdialectale: *muntean*, *moldovean*, *bănățean*, *crișean* și *maramureșean*.

După părerea lingviștilor români limba română este un rezultat al încrucișării limbii latine orientale cu limba dacă. Vocabularul limbii române este compus și din elemente lexicale din limbile albaneză, bulgară, cehă, croată, engleză, franceză, germană, italiană, maghiară, neogreacă, poloneză, rusă, sîrbă, slavonă, slovacă, turcă, ucraineană și vechea slavă.

Pentru noi, trăind în Ungaria, sînt interesante cuvintele de origine maghiară. Cuvintele de bază a vocabularului limbii române, între altele, conțin următoarele elemente maghiare: *chin*, *chip*, *fel*, *gazdă*, *gingaș*, *giulgi*, *gînd*, *făgădui*, *ham*, *hotar*, *ilău*, *iobag*, *îngădui*, *întîlni*, *labă*, *larmă*, *locui*, *locăș*, *marfă*, *meșter*, *mistui*, *mîntui*, *neam*, *oraș*, *pan-glică*, *pildă*, *seamă*, *sicriu*, *șatră*, *șindrila*, *tobă*, *uliu*, *urias*, *vamă*, *viclean*. Sub raportul uzajului, nu toate cuvintele sînt la fel de importante. Frecvența cuvintelor înșirate mai sus diferă. Într-un dicționar de expresii și locuțiuni românești următoarele cinci cuvinte românești de origine maghiară apar în măcar opt expresii: *gînd* (22), *chip* (14), *fel* (11), *tobă* (10) și *neam* (8).

Așa cum limba română a împrumutat și a integrat lexicul său cu niște cuvinte din limba maghiară, și limba maghiară conține cuvinte din limba română. Iată cîteva exemple: *áfonya*, *cimbora*, *cujka*, *cserge*, *csula*, *esztena*, *ficsúr*, *furulya*, *fuszulyka*, *kaláka*, *kalyiba*, *kaskavál*, *kocsány*, *lej*, *lestyán*, *mále*, *mokány*, *palacsinta*, *poronty*, *pópa*, *pulya*, *rönk*, *rüh(ös)*, *suta*, *tokány*, *zsendice*.

Originea limbii române literare

Există mai multe opinii cu privire la istoria limbii române literare. Al. Graur, I. Coteanu și Liviu Onu consideră că la baza ei stau producțiunile literaturii populare, a căror limbă e mai îngrijită decît cea comună și oarecum generalizată pe tot interesul țării. Adică că literatura populară a contribuit la generalizarea unora din normele ei incipiente și la fixarea aspectului ei literar. B. P. Hasdeu, O. Densusianu, N. Iorga, Al. Rosetti, Boris Cazacu, Dimitrie Macrea sînt de părere că limba literară a apărut odată cu primele texte românești scrise din secolul al XV-lea – al XVI-lea, pe baza cărora s-a elaborat și normarea necesară. După George Ivănescu se poate vorbi de începuturile limbii literare în

secolul al XVIII-lea, cînd funcțiile ei încep să se lărgească. G. Ibrăileanu, Al. Philippide și Iorgu Iordan socotesc că numai în secolul al XIX-lea, odată cu consolidarea națiunii și a literaturii artistice, apariția presei și a literaturii științifice au amplificat acest proces într-un mod care să-l facă evident și necesar pentru toată lumea. După părerea lor, limba română de pînă atunci era scrisă în „dialecte literare” (muntean, transilvănean și moldovean), care s-au contopit într-o limbă literară unitară.

Limba română din Ungaria

Dacă aș dori să fiu foarte punctuală aș fi alcătuit titlul exact în felul următor: Limba română a românilor din Ungaria. Deoarece, în următoarele scrieri ne vom ocupa numai de varianta românească a românilor din Ungaria. Expresia românii din Ungaria se referă la românii care și-au format comunitățile românești pe teritoriul de azi al Ungariei în urmă cu mai multe secole. Dispun de instituții cu caracter românesc: asociații, biserici, școli etc.

Repertoriul de limbă al românilor din Ungaria s-a dezvoltat de-a lungul secolelor. La formarea comunităților românești, membrii acestei etnii vorbeau doar graiuri românești, aparținătoare subdialectului crișean. Aceste graiuri românești din Ungaria, ca și în general variantele teritoriale ale unei limbi, nu erau omogene. Adică unii foloseau alte cuvinte, expresii, sunete, norme gramaticale ca alții. Însă aceste diferențe de grai niciodată nu erau considerabile, deoarece membrii comunității românești s-au înțeles unii între alții. Cel mai bine s-au înțeles românii originari dintr-o localitate. Cu creșterea distanței între localități, în cele mai multe cazuri, au crescut și diferențele de grai. Teritoriul maghiar locuit de români, după grai

(Continuare în pag. a 2-a)

(Urmare din pag. întâi)

iurile românești, se poate repartiza azi în două părți: *graiul nord-estic și graiul sud-vestic*. Graiul nord-estic cuprinde graiurile vorbite în satele din județul Hajdú-Bihar și în localitatea bichișană Micherechi, iar graiul sud-vestic conține graiurile vorbite în orașele și satele din județul Bichiș și județul Csongrád. Graiul folosit bunăoară la Micherechi seamănă cu graiul vorbit la Bedeu mult mai mult, decât cu graiurile românești din orașele Aletea și Bătania. Ceea ce nu înseamnă că nu ar fi diferențe între graiul micherechian și bedean ori între graiul aletean și bătănian, însă acestea nu sînt multe la număr și sînt mai puțin însemnate.

După formarea limbii române literare – în România (v. despre aceasta mai sus) – și după școlarizarea sistematică în Ungaria, românii de aici și-au însușit și o nouă variantă românească. Această variantă era folosită în primul rînd în biserică și la școală. În zilele noastre românii cu repertoriu de limbă românească, instruiți la școală românească, vorbesc, alături de graiul însușit de la părinți, și o variantă literară. Această variantă o numesc eu limba română literară din Ungaria. Varianta aceasta se bazează pe limba română literară, însă din cauza că vorbitorii acestei variante trăiesc la periferia teritoriului de limbă română și mai cu seamă într-un mediu maghiar, diferă de cea folosită în România. Aș accentua încă odată că, în istoria limbii române se disting patru etape importante, dintre care ultima, etapa a patra s-a denumit româna contemporană, începînd cu sfîrșitul primului război mondial, deci cu perioada cînd s-a format comunitatea de azi a românilor din Ungaria. Ar fi, cred eu, o exagerare dacă am avea o variantă total identică cu cea din România, și ar fi un fenomen suprauman să vorbească un român din Ungaria ca un român din România. Mă gîndesc aici la vorbitori instruiți în egală măsură. Biografia lingvistică a vorbitorilor diferă de la unul la altul, de aici urmează, că românii din Ungaria vorbesc la diferite nivele varianta literară din Ungaria. Un român din Ungaria cunoaște mai bine varianta literară dacă a fost instruit în limba română la grad liceal sau universitar, ori dacă a trăit un an sau mai mulți ani în România ș.a.m.d.

Graiurile românești din Ungaria

Atunci cînd este tratat tezaurul spiritual al unui trib, etnie, popor, națiune nu se poate exclude din acesta prezentarea și aprecierea limbii grupului în discuție. Între cele mai importante comori spirituale ale românilor din Ungaria se află graiurile românești. Limba românilor din Ungaria este graiul vorbit de românii din Cenad, din Otlaca-Pustă etc. Atunci cînd se vorbește despre păstrarea limbii românești ar trebui să ne gîndim nu numai la însușirea variantei literare,

Taş'te cu praj (Chitighaz)

re, ci și la păstrarea graiurilor. Cine va păstra cuvintele, expresiile graiurilor noastre, dacă nu noi cei care le vorbim.

Foarte multe articole de uz casnic din trecut au fost scoase din folosință, căci au fost inventate unele mai noi, mai moderne. Ce s-a întîmplat cu *mîngălău* sau *voșolău*/*voșalău* cu jar vechi al (stră)bunicii? A fost pus în pod să devină un absorbant de praf. Au trecut decenii și aceste obiecte vechi au fost curățate și aranjate ca ornamente în locuințele și casele moderne. Măsărița bunicii din vechiul dulap a ajuns, ca după cincizeci de ani de somn îndelungat, să devină cel mai important element din ansamblul ornamental artistic popular românesc. Așa ar trebui să prăfuim și cuvintele și expresiile graiurilor românești din Ungaria, și să le folosim ca un ornament al limbajului nostru. Cu mai multă conștiință ar merita să ne *planificăm* pentru viitor limba română din Ungaria, încorporînd cît mai multe elemente din graiurile noastre strămoșești. *Planificarea limbii*, ramura relativ nouă a științei, se ocupă tocmai de problema aceasta. Ar fi bine dacă și noi ne-am folosi de metodele acesteia.

Graiul și varianta standard (literară)

Lingvistul are sarcina să descrie limba și folosirea ei. Se poate pune întrebarea oare cu astfel de descrieri se poate influența în mod pozitiv menținerea limbii minoritare în comunitatea românească din Ungaria? Ar fi o naivitate din partea mea, dacă aș crede că articolele și studiile lingvistice pot influența folosirea limbii într-o întregă comunitate. Factorii care condiționează cîte-o schimbare de limbă influențează întreaga comunitate la fel, și se nasc din circumstanțele întregii comunități. Fără ca să cred că schimbările lingvistice pot fi influențate de un cercetător, amintesc totuși un factor care ar putea ajuta păstrarea limbii române. Și acesta ar fi:

schimbarea mentalității noastre negative față de graiul local. Opinia negativă față de grai s-ar putea modifica prin acceptarea și folosirea lui.

Graiul local, vorbit într-un sat, este un idiom românesc cunoscut mai bine de vorbitori, fiind una dintre creațiile spirituale ale strămoșilor. Totuși, atitudinea vorbitorilor față de acest idiom este negativă. Cei care au părerea că graiul vorbit de ei nu are valoare, amintesc două argumente. Primul este că, acest grai are multe elemente din limba maghiară, al doilea, că în România este vorbită aproape o altă limbă românească, și limba română literară pentru un român din Ungaria, care nu a învățat la școală românește, este aproape de neînțeles.

Aceste două motive sînt clare, însă, nu cred că pentru aceasta trebuie graiul pus la o parte și lăsat să dispară cu totul. În contra opiniei formulate în legătură cu împrumuturile maghiare aș menționa următorul lucru. Limba nu este o cutie închisă. Evoluază prin schimbarea lexicului, formelor gramaticale etc. Așa este și în cazul limbii române din România, care, luînd în vedere numai lexicul, precum alte limbi vorbite, de-a lungul secolelor a împrumutat din mai multe limbi cuvinte noi. Vorbînd numai de ultimele decenii, limba română împrumută multe elemente din limba franceză sau azi, tot mai mult, din limba engleză. Ca să arat cîteva dintre aceste împrumuturi relativ noi, am răsfoit la întîmplare numărul din 7 iulie 1997 al ziarului național independent *Adevărul*. Iată, între altele, ce cuvinte am aflat: *computer*, *lider*, *lobby*, *manager*, *management*, *miting* (cuvinte de origine engleză, care figurează în DEX), *bodyguard*, *marketing*, *summit* (cuvinte de origine engleză, nu figurează în DEX), *buget*, *clandestin*, *client*, *departament*, *informatică*, *mutuală*, *rutină*, *sejur*, *taxă* (cuvinte de origine franceză, figurează în DEX), *en-gros* (cuvînt de origine franceză, care nu figurează în DEX). Forma scrisă a unor cuvinte înșirate deja sînt adaptate pronunției românești (*informatică*, *miting*, *taxă*), altele apar încă după ortografia limbii,

care le-a împrumutat (*en-gros*, *lobby*, *management*, *summit*). Cu toate că aceste cuvinte au fost de origine engleză sau franceză, cine ar cuteza să afirme că limba română de azi este o amestecătură a limbilor române, franceze ori/și engleze. Românii din Ungaria nu împrumută cuvinte din limba engleză sau/și franceză, ci din limba maghiară, deoarece trăiesc într-o societate comună cu poporul maghiar.

Al doilea argument negativ adus în contra graiurilor locale, este că noi vorbim un alt idiom decât românii de peste hotare. Acesta nu este absolut just. Cu toate că limba română standard diferă mult de graiurile noastre, însă, poate în mai mică măsură, dar diferă și de celelalte graiuri românești de pe teritoriul României. Diversitatea limbii române este cunoscută și pe teritoriul României.

Dacă planificăm dezvoltarea graiurilor noastre în direcția limbii române standard, ceea ce o face școala de la înființarea ei, aceasta e în ordine și corect. Aș ofta însă după un echilibru sănătos să ne însușim o variantă formală, aleasă, literară, dar cînd e cazul, această variantă să o îmbinăm, ornamentăm cu mîndrie cu caracteristicile graiurilor noastre.

Înainte de a înșira cîteva cuvinte, expresii și fenomene dialectale care ar putea deveni nu elemente de uitat ci de neuitat pentru noi, trebuie să scriu pe scurt despre transcrierea graiurilor.

Transcrierea graiurilor

În Ungaria trăiește un grup de romi care vorbesc românește: băiașii. Pe la începutul anilor '90 au apărut rînd pe rînd manuale școlare alcătuite de Katalin Kovalcsik pentru elevii băiași. Aceste manuale conțin culegeri de cîntece și povești populare colectate de autoarea manualelor de la băiașii bătrîni din județul Baranya. Manualele sînt întregite cu casete conținînd cîntecul și poveștile volumelor. Transcrierea cîntecelor și poveștilor din manuale s-a făcut cu un sistem de transcriere interesant. Elevii băiași la școală învață alfabetul maghiar, și nu-l cunosc pe cel românesc. De aici urmează că, nu i-au îngreunat cu un sistem bazat pe alfabetul român, ci au transcris textele dialectale românești folosind litere din alfabetul maghiar, completate cu literele românești *ă* și *î*. Iată un cîntec băiaș din manualul *Florilyé dă primăvară*, apărut în 1992. *Frunză vergyé, fág uszkát, fág uszkát/Hájdí mirá, sá tye plák, szá tye plák/Ásá-m ságyé fetyilé pá lá fok/ Ká fisjori pá kuszok, pá kuszok*. Cititorii poate, din cauza sistemului de transcriere neobișnuit, la prima vedere nu au înțeles textul cîntecului, însă cu puțină băgare de seamă vor ajunge la concluzia că numai cuvîntul *mirá* (iubită) este necunoscut în graiurile noastre. Celelalte cuvinte (*frunză verde* etc.) sau variante de cuvinte (*fisjor* → *ficior*, *kuszok* → *cojoc*) sînt însă cunoscute pentru

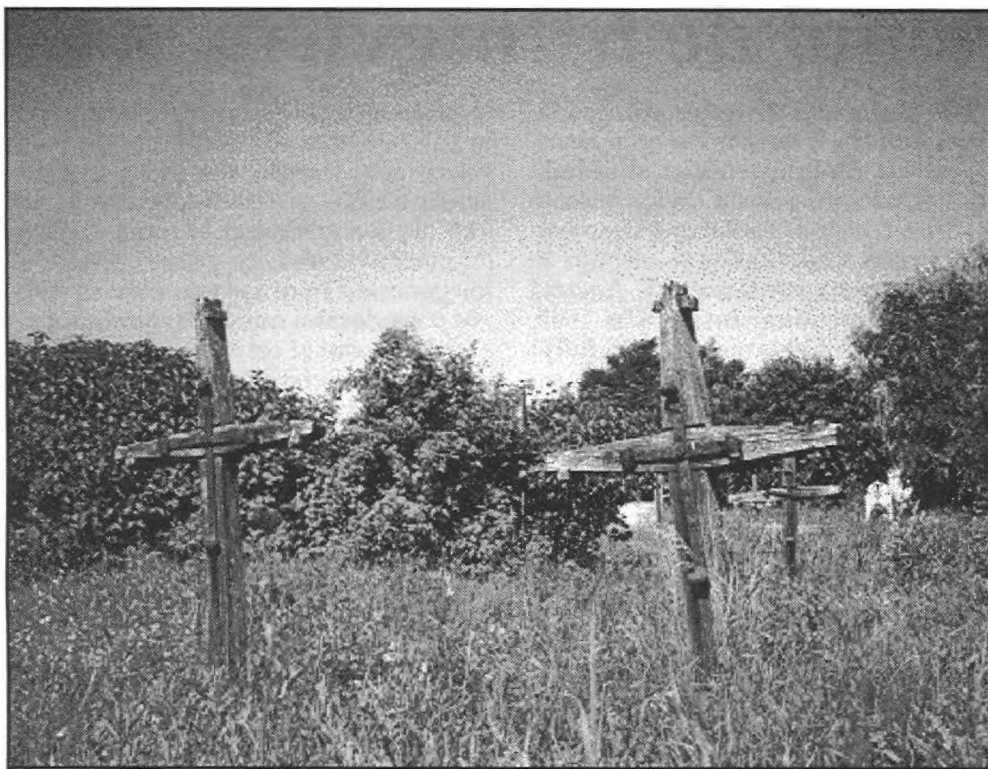
(Continuare în pag. a 3-a)

(Urmare din pag. a 2-a)

noi. Manualul sus amintit, cât și celelalte apărute mai târziu conțin cîtece și povești transcrise cu litere ungurești, alături de traducerea operelor populare în limba maghiară, dar pe lângă aceasta textele au fost editate și cu o transcriere românească. În aceste manuale s-a făcut totul ce se poate face pentru răspîndirea și păstrarea culturii băiașilor, și pot fi de exemplu tuturor manualelor alcătuite pentru școlarii unui grup minoritar, oriunde să trăiască în lume. Sinceră să fiu, sînt foarte invidioasă că noi nu am avut posibilitatea să învățăm (dar nu au nici elevii de azi) dintr-un astfel de manual, conținînd cîtece și povești populare culese la românii din Ungaria, cu transcrieri care redau pronunțarea reală a sunetelor graiului nostru, întregit cu casetă conținînd operele cîntate și povestite în original.

Știu bine, foarte mulți români se interesează de graiurile noastre, însă nu știu cum ar trebui transcrise textele dialectale fidel de rostirea autentică. Transcrierea folosită în manualul băiașilor s-a bazat pe alfabetul maghiar. Noi nu trebuie să-l aplicăm acesta, deoarece cunoaștem alfabetul românesc. Așa încît, propun pentru toți acei români din Ungaria care într-adevăr sînt preocupați de modul cum se pot scrie sunetele rostite de grupul nostru, o transcriere foarte simplă. Acest sistem de transcriere se bazează pe alfabetul român, la unele litere se adaugă niște semne (diacritice), care ne ajută să notăm sunetele caracteristice pentru graiurile noastre.

Primul semn se aplică sub *e* → *ę* și *o* → *ȳ*. Noi în cuvintele bunăoară ca *mea* și *moară* nu rostim diftongii *ea* și *oa* ci sunetele deschise *ę* sau *ȳ*, care sînt sunete rostite și în limba maghiară în cuvinte ca *megy* și *nagy*. Al doilea semn, un semicerc sub literele *i* → *ĩ*, *e* → *ę*, *u* → *ũ* este folosit pentru semivocale. În cuvinte ca *vie* între *i* și *e* vocalic este rostit și o semivocală (*ĩ*), pentru aceasta cuvîntul se transcrie *vię*. Ori în *grăi* între *ă* și *i* vocalic la fel rostim un *i* semivocalic, care se transcrie astfel *grăĩ*. Alte exemple: *ai*, *bai*, *iapă*, *iește*, *męie*, *muięere*, *plęie*. Tot așa procedăm și pentru *e* și *u* semivocalic. Iată cîteva pilde pentru *ę* și *ũ*: *ęacuri*, *boy*, *uarbă*, *uăřăt*. Semnul al treilea este semnul palatalizării. Acest semn se pune deasupra sau la umărul consoanelor rostite muiate sau palatale (*t'*, *d'*, *n'*, și *g'*, *k'*, *l'*, *r'*). Iată cîteva exemple: *t'aptăń*, *t'ept*, *t'indă*; *d'al*, *d'avol*; *ńam*, *ńevastă*, *vińe*, *bińe*; *g'ina*, *meg'is*; *k'indă*, *k'epenağ*; *ęocă*; *cuptor'*, *jendar'*. În cuvîntele în care nu se rostesc după consoanele palatale sunetele *e* și *i*, nu trebuie transcrise (vezi *t'aptăń*, *d'al* etc.). Aș aminti că, apostroful alăturat de o vocală are sensul de a marca lipsa unei consoane: *tă'* (tăt). Amin-tim al patrulea și ultimul semn aplicat în locul literelor *ce*, *ci*: *č*, și în locul lui *ge* și *gi*: *ğ*. Acesta din urmă apare foarte rar, încît acest sunet în graiurile noastre este înlocuit cu *j*: *jer*, *juńere*. Semnul diacritic deasupra lui *c*: *č* ne este de folos, deoarece numai așa putem semnaliza că în cuvinte ca *čas*, *čpră*, *več* nu sînt rostite sunetele *e* și *i*.

Temeteu (Micherechi)

Transcrierea noastră fonetică alături de cele patru semne diacritice se întregeste și cu literele maghiare *ö* și *ü*, folosite în cuvinte de origine maghiară, de exemplu: *börşöit*, *hüteu*.

Poate la prima vedere aceste semne par grele de folosit. Nu cred însă că după o jumătate de oră un român din Ungaria, care cunoaște alfabetul român și vorbește unul dintre graiurile noastre, nu ar fi capabil să transcrie cuvintele rostite în localitatea de unde se trage.

Niște elemente din graiurile românești din Ungaria

După ce am făcut cunoscut, pentru acei care vor să transcrie graiurile românești din Ungaria, o transcriere fonetică simplă, aș sublinia încă odată, că ar fi bine vorbind cu un român din Ungaria să folosim cît se poate de multe elemente din graiurile noastre. Să nu ne fie rușine de ele, chiar dacă am fi instruiți la grad universitar. Așa cum avem creații artistice preferate: cîtece, poezii, povești, romane, picturi și poze; ori ființe, plante, flori și animale plăcute; sau văi, canioane, peșteri, munți, țări, orașe de neuitat; putem avea cuvinte, expresii, proverbe și zicale preferate și din graiurile noastre. În cele ce urmează, înșir cîteva elemente din graiurile românești din Ungaria, care sînt preferate pentru mine, cu aceasta aș vrea să îndemn pe toți din comunitatea noastră să folosească fără sfială din graiul său matern sau chiar și din celelalte graiuri aceste sau altele elemente, deoarece numai așa le putem păstra. În caz dacă partenerul nostru de vorbire va avea reacții negative, auzind elementele din graiul nostru, ar rîde de noi sau ne-ar face observații, trebuie să îi explicăm că folosind elemente vechi din graiurile noastre nu vorbim mai incorect decît acel individ care folosește elemente din limba standard. Nu e cazul să analizăm etimologic lexicul regional al graiurilor românești, dar înșir-

răm doar cîteva cuvinte și expresii culese pe teren din mai multe sate românești din Ungaria, cu scopul să atragem atenția la variabilitatea, expresivitatea și frumusețea lor.

Încep cu cîteva expresii conținînd verbul *băga* apoi verbul *pica*. Expresiile sînt folosite măcar în una dintre localitățile din Ungaria, dar unele pot fi cunoscute și în graiurile din România. După exemplele înșirate, unde e cazul, în paranteză dau o explicație cît se poate de apropiată, aceste se bazează pe semanticile date de subiecții de teren. Nu putem exclude că unii cititori cunosc și alte sensuri pentru cuvîntele, legăturile de cuvinte și expresiile citate mai jos.

Băga: *să bagă pă uşe/ferastă* (intră), *în tăt'e-ş bagă nasu/să bagă-n tăt'e/ĩ place să să baje pă uom* (om obraznic, curios), *nu te băga pă mińe!* (nu te îmbulzi!), *m-o băgat înt-o bõlă* (m-a speriat), *am băgat apa-nlontru* (instalarea apei), *tă' i-o băgat dă vină* (a arunca vina pe cineva), *bagă zamă/levese* (servește supă), *s-o băgat în cap č-am învățat* (am înțeles/reținut), *(nu) să bagă pă lucru* (/nu/ e sîrguincios la lucru), *bagă bună!* (exclamație în decursul unui joc de cărți), *bagă dă samă!* (fii atent!).

Pica: *ĩ pică pă brîncă* (a-i sta la îndemînă), *i-o picat cu greu* (i-a picat greu), *lucră pînă pică-n cap* (lucrează nespuse de mult), *o picat în cõsă* (a călcat/căzut în coasă), *o picat în nũgdije* (a ieșit la pensie), *nu i-a pic-amint'e!* (nu-i vine în minte).

Cuvinte și legături de cuvinte exprimînd o acțiune, o stare, un caracteristic psihic sau fizic: *drîmbojeť la gură* (omul bătrîn își schimbă forma gurii, gura îi devine *drîmbojeťă*), *multoc* (mare/gras/tare), *řinut* (îngîmfat), *ulicău/ulicauă* (om care bate drumurile, stă puțîn acasă, /derivat din cuvîntul *uliťă/*), *vigan* (vesel), *ĩş puńe hotar la tăt'e* (începe o viață nouă), *le đigile/gĩdile inĩma* (a-i rîde cuiva inima), *m-am pus în pită* (m-am îmbolnăvit), *o jimbata să să rĩdă/ o-njimbata a rĩde* (zîmbește), *o-vut pat, casă/ o avut če-i trabă/are če-i poft'esc uť'i, să čondrăńesc/ să mĩncă unu cu altu* (a se ciondăni, a se mĩnca cu vorba), *t'e mĩncă idegu* (a

avea /fi în/ nervi), *ńe pingăle cu jurdaşu, s-o dus cu pluta* (a dispărut, a murit), *să uťă încordat* (supărat, urît), *odat-am sclăbit* (m-am speriat/supărat), *o sãrit ca musca-n zăr, stă încrestat* (speriat), *frunt'e satuluĩ* (cinstit, de exemplu), *čõda satuluĩ* (sărac/bețiv/rău), *dăř'is dă cap* (cuminte), *lovit cu l'ęoca* (prostănac).

Marcheri de discursuri și exclamații exprimînd starea sufletească: *Ai, bată-l!* *Am căpătat păstă nas!* *Apoi/Apu așe-i zisa.* *Apu st'i-l/řt'i-i truda lui/lor!* *Astă-i baiu!* *Aveřea să mărĩtă și să-nșpră!* *Čeri și pămĩnt!* *Đomńe aldujeř'ile!* *Đomńe ferĩ!*, *Đomńe fiĩ cu noi!* *Đomńe mulțam!* *Dumńezo să ferească!* *Đomńe puř'e-le!* *Gata-i treaba, mōrtă-i baba!* *M-aĩ măsurat copĩrșeuu, am-oĩ mũri!* *Mi să ardică păru! / Mi s-ar dică păru-n vĩrvu capuluĩ!* *Mĩnc-õmaru!* *Nu t'e purta ca boĩi!* *Mĩnce-t'e bet'eřigu!* *Nu vorbi luzĩi!* *Or rămas tăt'e pă grumazu mńeu!* *řt'i dracu!* *řti-i duba!* *Vaĩ (de) ř-amar!* *N-oĩ (ză)uťă pĩnă trăĩesc!*

Denumirea unor alimente naturale sau prelucrate care servesc ca hrană: *bot/găluscă dă cureť/sarmă* (sărmăluță), *ludaie/hĩrban* (dovleac), *popricaș/tocană dă cřõmpe/crumpe*, *tařt'e cu praĩ* (colțunaș cu marmeladă), *zamă dă plōťă*.

Expresii pentru relații familiale: *bună/maică/tĩnă* (bunică), *bunu/moșu/tĩnu* (bunicul), *cruscă/cuscără*, *ńam d-aprope*, *prunč dĩn frať* (verișoare, verișori), *řogor/řogoriťă*.

La sfîrșit aș înșira cîteva cuvinte apreciate de mine interesante în graiurile noastre, între care se află și ungurisme și sîrbisme: *altan/crestul* (pește), *băgran/agaťcă/õcať* (salcîm), *bodancă* (poșetă, ghiozdan), *bogăť* (destul de mult), *bulău/fulău* (băiat), *burgońe/napĩ* (nap), *căřĩali/a juca d-a căřĩle* (a juca cărți), *cĩrpă dă jeb/cĩrpuťă* (batistă), *colivă* (grîu fiert), *cotarcă/coșară dă cucuruz* (magazie de porumb), *cotřenč/cočan/čõcan* (cocean), *cred'ĩńă/ĩncred'ĩńare* (logodnă), *crăstolă/labõș* (cratiță), *cucuruz/tęť* (porumb), *čĩrcă; čĩrc/pĩrcă;pĩrc* (biblică), *dală/zacon/zăcon/običai* (obicei), *divăńii* (discuta), *dă dodola/păpăruga* (cîntec de ploaie), *drod/drot* (sîrmă), *dut'an; dut'eńe/bold; bolduri* (magazin), *fărbuięu/fest'ęu* (vopseau), *feta/fin čĩnste* (gratuit), *golumb/porumb* (porumbel), *gost/gosc* (oaspete), *haba* (în zadar), *hańe dă sãrbãtori/hańe dă stat* (haine de gală), *heclă/horgolotũ* (iglă), *holumb* (colină), *hid'ed'e* (vioară), *hid'iduș* (violonist), *hortac/uărtac* (prieten), *hunťut/hunșfut* (ștrengar, șiret), *ĩancăľ/miťăľă dă iarnă* (palton pentru bărbați), *ieťtică/hertică* (tuberculoză), *istină/dirept* (adevărat), *ĩnt'ipuiť/pingăľit* (fotografiat), *k'ervai* (hram /cuvînt cunoscut și în graiul moșilor/), *leznă* (ieftin), *loptă* (minge), *mintonăș/mĩnt'inaș/dăľoc* (imediat), *maųur* (zidar), *mormĩńť/mormĩnt'e/temeteu* (cimitir), *paųur/plugari* (țăran), *păřăđaičă/păřăđică/porodaĩčă* (roșie), *cres-tată/păřăstaș/paųus* (parastas), *păřăzor/umbrar* (umbrelă), *pictor* (zugrav), *piporuș/popir/popiruș* (hîrtie), *potcă/ńăńoročĩre* (nenorocire), *rozľu/rozľă/rozeĩ(e)* (roz), *socač* (bucătar), *sejac* (pirostrie), *șeș* (invers), *ťveclă/ťucurań* (sfeclă de zahăr).

Ana Borbély

Fenomenul de trilingvism la Bătania

După câte știm, relațiile vii dintre comunitatea sârbească și românească din Bătania se datoresc conviețuirii pașnice, legăturii frățești prin religia ortodoxă. Pe vremuri aveau biserică și școală comună până în 1872, adică până la construirea bisericii ortodoxe și școlii confesionale românești.

Căsătoriile mixte între români și sârbi erau frecvente. Naționalitatea familiei o hotărâse naționalitatea soțului. Aceasta înseamnă că, dacă tata era român și mama sârbă, copiii se botezau la biserica românească, familia umbla la biserica românească și copiii s-au înscris la școala românească.

Tot așa se proceda și invers, în cazul dacă soțul era sârb iar soția româncă. La ortodocșii din Bătania domina legea patriarhatului, tata fiind capul familiei. În privința religiei, deci, nu era diferență, numai în cea a limbii. Soții între ei în viața zilnică – în general – foloseau mai mult limba soțului, limba română sau cea sârbă.

În cele ce urmează aș dori să scriu despre trei teme referitoare la problema în discuție. Prima este cum au însoțit bățanienii cele trei limbi vorbite și azi în localitate. A doua și a treia se referă la următoarele: cum funcționa trilingvismul în familia mea, și cum m-a ajutat cunoașterea mai multor limbi în viață, la îndeplinirea profesiei mele.

Însoșirea limbilor române, sârbe și maghiare la Bătania probabil nu era la fel în fiecare familie trilingvă, și își are istoricul aparte. Totuși, cred că se poate generaliza faptul că, în familiile mixte, prioritatea dintre limbile vorbite în familie o are limba soțului. Dacă tata e român copilul primele cuvinte le învață de la părinți în familie românește, prima rugăciune – „Înger, îngerașul meu...” – o învață de la mama tot românește. Dar vorbindu-se în familie în cerc mai restrâns, cu bunicile și bunicii, în cerc mai larg, cu rudele sau cu vecinii, și limba sârbească, copiii înțelegeau și treptat, paralel cu limba română, însușeau și cea sârbească în mod spontan, așa cum se învață limba maternă.

Neînțelegeri niciodată nu s-au iscat din cauza limbii. Fiecare membru al familiei mixte însușea cele două limbi, română și sârbă, bineînțeles, la nivelul capacității, voinței și sânguinții sale. Unii vorbeau la fel de bine, la același nivel, ambele limbi și chiar și limba maghiară, deci deveneau *trilingvi*. Alții cu mai mică sau mai mare diferență vorbeau cele trei limbi.

Limba maghiară o însușeau din copilărie, deoarece peste tot aveau și vecini maghiari. Copiii între ei însușeau în mod spontan limba maghiară la joacă, dar și în familie, când părinții vorbeau cu vecinii, apoi în cadrul instituționalizat, la școală.

Însoșirea limbilor se făcea atât în mod conștient – în primul rând în familie –, cât și spontan. Perfecționarea cunoștințelor de limbă depindea de uzul zilnic, de frecvența folosirii celor trei limbi.

Românii și sârbii în familie, în cercul rudeniei niciodată nu vorbeau ungurește. Cu vecinii maghiari, cu funcționarii, cu oficialitățile, la piață, la prăvălie însă, unde era necesar, comunicarea se făcea în limba statului, în limba maghiară.

La biserică se vorbea numai românește la români și numai sârbește la sârbi. Românii din Bătania cunoșteau și o variantă de limbă mai *aleasă*, *literară*. Sârbii cunoșteau prin liturghia lor, prin textele religioase și slava veche.

Nivelul cunoștințelor de limbă, după familie, îl determina apoi *biserica și școala*. Strămoșii noștri, străbunii, bunicii, părinții puteau învăța la școala sârbo-română, apoi după despărțirea oficială a românilor și sârbilor în 1868, la școala confesională. Această școală a funcționat între 1874–1940, după primul război mondial cu întreruperi. În această perioadă, din cauza lipsei învățătorului român, majoritatea părinților și-a înscris copiii la școala de stat, la școala maghiară. După cel de al doilea război mondial învățământul românesc a pornit de la 1945.

În familia mea bunicii erau români, bunicele sârbe. Între strămoși și descendenți au fost multe căsătorii mixte.

Colivă (Bătania)

te. Familii pur românești sau pur sârbești în rudenie sunt mai puține. Despre genealogia familiei tatălui meu și a mamei mele aș putea scrie un studiu aparte, cu numele de familie și de botez al strămoșilor și al rudeniilor. Aici aș menționa doar, că o parte a rudelor din familia tatălui trăiau și trăiesc în Banatul românesc, la Timișoara și Arad, dar probabil și în regiunea Clujului și Turdei. Numele de familie derivă din toponimul *Triteni* (Triteni → Tritianu → Tiriteanu), care se află în această zonă. În ce privește familia mamei, două surori și un frate al bunicii după război au rămas în Sârbia, în Voivodina. Acolo trăiau și trăiesc familiile lor cu toți descendenții, câțiva nepoți au ajuns la Beograd.

Ocazional, la marile sărbători, sau iarna la pomana porcului, la „disnotor”, la culesul viei, la „suret”, când erau împreună mai multe rude, bunicii, bunicile, frații și surorile, cu familiile lor, se vorbea și românește și sârbește. Uneori foloseau paralel cele două limbi, mama cu bunica vorbea sârbește, cu cumnata românește, iar tata cu fratele său românește și așa mai departe. Dacă era cină, seara, aveam și musafiri, vecini unguri, se folosea limba maghiară. Era lucru firesc să se respecte „goștii”. Ungurii nu prea învățau limba română sau sârbă, deși înțelegeau multe cuvinte. Mai rar câte un ungur s-a străduit să se exprime și românește sau sârbește.

Cu vecinii, cu sârbii și românii care la fel erau trilingvi, se foloseau ambele limbi. În caz că unii știau mai bine românește se vorbea românește, iar dacă sârba o preferau, se vorbea sârbește, cu ungurii ungurește.

Trilingvismul și bilingvismul românilor și sârbilor din Bătania în trecut până

la mijlocul secolului nostru, cam până în 1950–60, datorită vieții lor familiale relativ mai închise, era *stabil*. Dar cu schimbările politico-sociale și la Bătania s-a schimbat situația. Odată cu colectivizarea, cu plecarea tinerilor generații în orașe mai mari, a scăzut considerabil numărul românilor și a sârbilor, dar și cel al ungurilor. S-au modificat și relațiile dintre comunitățile de limbă. Asimilarea este din ce în ce mai mare. Tinerii, cu toate că umblă la școală românească sau sârbească, amestecându-se cu tinerii maghiari, vorbesc și acasă, cu părinții, mai mult ungurește, ceea ce în trecut nu era un lucru firesc.

Din nefericire, și la Bătania se în-

maghiară am obținut locul întâi, iar cel al doilea o elevă reformată.

În școala civilă am început învățarea limbii germane. Aceasta era deja a patra limbă. La ore învățam ungurește, numai la religie și la biserică mergeam fiecare în comunitatea creștină a sa. Începând de aici umblam la biserica românească și la orele de religie la preotul Ioan Magdu.

Aș dori să menționez următoarele. Cred că pentru un copil trilingv sau bilingv e mai ușor să învețe o limbă nouă. Dar cele trei limbi fiind genealogic diferite (una neolatină, una slavă și una fino-ugrică), nu însemna pentru fiecare elev avantaj. Totuși pot afirma că, pentru mine personal întotdeauna latura avantajoasă a fost predominantă. Eram între cele mai bune eleve ale școlii.

După terminarea școlii civile, cu examen de diferență mi-am continuat studiile la liceu. Pe atunci încă funcționa liceul cu opt clase, cu predarea limbii latine. Deci, la examenul de diferență învățam deja a cincea limbă, cea latină, continuând-o, împreună cu germana, până la examenul de maturitate. La latină am avut mult folos de cunoașterea limbii române. Dar n-am avut probleme nici cu germana. Mi-am luat examenul de bacalaureat cu cel mai bun rezultat. Între timp, acasă foloseam cele două limbi ale noastre, româna și sârba.

După absolvirea liceului mi-am continuat studiile la *Facultatea de litere a Universității Eötvös Loránd* din Budapesta, la specialitatea limba și literatura română și maghiară. Cu toate că, n-am umblat de loc la școală românească, n-am învățat limba literară română, n-am avut problemă cu însușirea ei la grad universitar. Cunoștințele mele de limbă, aduse de acasă, au constituit un fond foarte solid pentru îmbogățirea lexicului și a cunoștințelor de gramatică, în mod foarte conștient. Am citit multă literatură română cu plăcere și sânguință. M-a interesat în mod deosebit lingvistica, limbile. În anii studenției am învățat limbi noi, facultativ limba italiană și franceză. Cunoașterea românei și latinei m-au ajutat mult. Din păcate n-am avut destul timp pentru aceste două limbi frumoase.

În primii doi ani era obligatorie rusa. Datorită faptului că, vorbeam sârbește, foarte ușor am învățat limba rusă, până când colegii mei se chinuiau destul de mult cu ea.

Mai târziu, fiind deja profesoara *Liceului N. Bălcescu*, la cursurile fără frecvență, la *Universitatea József Attila* din Seghedin am obținut și diploma de limba și literatura germană. M-am folosit, deci, de cunoștințele anterioare, însușite la liceu. Am mai învățat, din curiozitate și distracție limba esperanto, având niște cunoștințe care cultiva limba și aveau relații cu esperantiști din multe țări.

Cunoașterea mai multor limbi aduse de acasă, cele însușite la școală, începând din cea primară până la universitate, mi-au determinat viața și profesia. Pot să afirm, cunoașterea mai multor limbi înseamnă foarte mult atât în viața profesională cât și în viața de toate zilele a omului. Numai cu ajutorul lor putem citi literatură în original, literatură de specialitate în domeniul științelor și artelor. Dar și în viața de toate zilele ne descurcăm cu mult mai ușor, dacă vorbim mai multe limbi, mai ales în prezentul în care trăim.

Ecaterina Tiriteanu

Rolul limbilor în viața mea

– Amintirile unui profesor originar din Aletea –

Dacă ar trebui să formulez comprehensiv cum și unde mi-am însușit limbile română și maghiară m-aș folosi de trei sfere: în familie, la școală și pe stradă. În cele ce urmează voi scrie detaliat despre tema aceasta.

M-am născut într-o familie de țăran sărac, la Aletea, în ziua de 19 octombrie al anului 1931. Părinții mei după naționalitate erau români din Ungaria, născuți tot la Aletea, ambii în anul 1893. Mama se numea Floarea Duma, părinții ei Ioan Duma și Floarea Matiuți. Părinții tatălui Mihai Popucza se numeau Vasile Popuția și Elisabeta Haiduc. În actul de naștere al tatălui meu numele de familie figura încă conform ortografiei vechi românești Popuția, pe urmă în actele ce urmau figura deja sub forma ortografiei maghiare: Popucza.

Eram patru copii în familie. Maria, Mihai, Elena și eu eram cel mai mic. Dintre frați Maria și Mihai deja au decedat. Pe ei, după obiceiurile de pe vremuri, nu i-am numit după nume ci, sorei mele mai mari îi ziceam *nana*, iar fratelui *bace*. Conform ierarhiei familiale nici nu i-am tutuit.

Precum îmi amintesc, primele cuvinte rostite de mine au fost românești: *mama, tata, nana, bace, sora, joc, porumb, găină, cocoș, pașăre, porci, vaci, cocie, plug* etc. Ceea ce a fost natural, căci în familia noastră se vorbea în majoritate românește, adică în limba noastră arhaică, care și azi este folosită între românii mai în vârstă din Aletea. Trebuie să amintesc că paralel cu aceasta am început să învăț și ungurește.

Tata vorbea bine ungurește, în copilărie fiind ucenicul unui meșter ungur la cărămidărie, iar în tinerețe fiind soldat în timpul primului război mondial. Mama știa mai puțin ungurește, însă – datorită faptului că locuitorii Aletei pe vremuri erau șvabi - vorbea mai bine limba șvabă, varianta teritorială a limbii germane. Tata cunoștea mai puțin graiul șvabilor.

Tata fiind sălășan de „comenție” (‘plată în produse agricole dată servitorilor’), în anul 1938 am devenit elev la școala elementară din Chintig. La școală m-am completat cunoștințele de limba maghiară, iar cu colegii în recreație și în timpul liber vorbeam limba noastră maternă. Înainte de a ter-

Soții Popuța la un program cultural românesc din capitală

mina clasa a doua, la Sînjorz ne-am mutat în sat, unde m-am cunoscut cu prieteni noi, cu copii șvabi, unguri și români. De atunci încolo am început să-mi însușesc și eu graiul șvabilor.

Între timp s-a înființat la școala elementară o secție românească, sub conducerea profesorului Zaharie Unc, originar din Cenadul Unguresc, și începând cu clasa a treia am început să învăț și la școală limba română. La secția aceasta obiectele erau predate în limba maghiară, dar aveam ore în cadrul cărora am învățat să citim, să scriem și românește. După doi ani petrecuți la secția română, citeam și scriam ungurește și românește.

În clasa a treia și a patra religia a fost predată de regretatul Petru Mișcuția, preot ortodox la Chitighaz. La orele de religie vorbeam exclusiv românește. După cum îmi aduc aminte, preoții ortodocși români vorbeau o variantă românească îngrijită dar de înțeles pentru românii de pe meleagurile noastre. Meritul lor a fost că ne-au îndrumat spre a ne susține tradițiile strămoșești și prin aceasta ne-au ajutat în păstrarea limbii și culturii noastre.

După terminarea clasei a patra, fiind eminent, îndemnat de învățătorul meu, m-am înscris la școala civilă din satul meu natal. Acolo am început în cadrul școlii să învăț limba germană. Rezultatele mele la germană erau bune, deoarece m-au ajutat cunoștințele obținute pe stradă de la copiii șvabi.

În anul 1946 am terminat școala

civilă cu rezultat bun și în anul următor am ajuns la Budapesta, unde am frecventat o școală profesională. Religia am învățat-o și pe mai departe românește la capela ortodoxă română din capitală. Peste un an, sprijinit de preotul Toma Ungurean, am fost admis la *Colegiul Nicolae Bălcescu* din capitală, care funcționa cu sprijinul *Asociației Culturale a Românilor din Ungaria*. La colegiu m-am îmbogățit cunoștințele de limba mea maternă, și eram elev la gimnaziul de pe strada Jurányi, la cursul serial.

În anul 1951 am intrat la *Școala Pedagogică Superioară* din Budapesta, secția matematică și chimie. În cursul anilor studenției am avut un profesor particular, care m-a ajutat la însușirea termenilor tehnici în limba română. Peste doi ani, în 1953, ca profesor practicant, am ajuns la Chitighaz la *Școala generală cu limba de predare română*. În acest an am dat examenul de stat și am primit diploma de profesor de matematică și chimie. La început matematica și chimia erau predate în limba română. Ceea ce a influențat în mod pozitiv vocabularul tinerilor copii. Cu câțiva ani în urmă Ministerul de Învățământ a decis ca unele obiecte, între care matematica, chimia, fizica, biologia să fie predate în două limbi, românește și ungurește. Mai târziu aceste obiecte au fost predate doar în limba maghiară.

În cei 19 ani cât am fost profesor la Chitighaz m-am împrietenit cu români, cu unguri, fără să bag în seamă care de ce apartenență era.

Originea mea în viață mi-a adus mai multe evenimente plăcute decât neplăcute. Totuși cred că merită să amintesc câteva întâmplări pozitive și negative pe care le-am trăit ca român.

În timpul războiului tocmai făceam cumpărături într-o prăvălie locală, când au intrat doi jandarmi. Auzind cuvinte românești din direcția femeilor, discutând așteptându-și rîndul, jandarmii au început să le facă observație în glas tare pentru folosirea limbii române. Femeile au tăcut, dar negustorul neamț le-a răspuns hotărît, să ia la cunoștință că în comunitatea noastră fiecare are dreptul să vorbească în limba sa. Jandarmii nu s-au așteptat la o astfel de reacție, și după ce și-au tîrguit, fără să zică nimic, au ieșit rușinați.

O întâmplare interesantă s-a petrecut și la școala românească din Chitighaz. Guvernul a adus un ordin nou în ceea ce privește sărbătorile de peste an. În viitor sărbătorile religioase au devenit sărbători de stat. Corpul didactic, la o ședință unde era prezent și un conducător de județ, a propus ca și luna paștilor ortodoxe să fie încadrată între sărbătorile oficiale, adică să fie zi liberă la școală. Musafirul nu a fost de acord, argumentînd că aceasta ar fi un lucru nepolitic din partea noastră. Un coleg curajos a replicat în felul următor. Dacă e așa, și guvernul a fost nepolitic față de noi, când nu s-a gîndit la sărbătorile noastre. La urma urmei, începînd cu anul următor în școala noastră în luna paștilor ortodoxe nu se mai țineau ore.

După aproape două decenii petrecute la Chitighaz am devenit profesor la Gyál. Directorul școlii, când m-am prezentat la el pentru prima dată, auzîndu-mi numele, m-a întrebat dacă nu cumva sînt român. După răspunsul meu pozitiv, m-a salutat foarte călduros românește. Pe urmă am aflat de la el că e originar din împrejurimea orașului Salgótarján, dar în timpul războiului a frecventat școala superioară din Miercurea Ciuc, unde a învățat românește. Cu toate că am părăsit satul unde vorbeam românește și m-am mutat într-o localitate maghiară, aproape în fiecare zi vorbeam românește cu colegul meu, directorul școlii.

Petru Popuța

Momente din trecut

Folosirea limbii române la Căminul din Giula

În luna septembrie a anului 1949 am sosit la Căminul „Ion C. Frimu” din Giula, recent înființat pentru adăpostirea elevilor din localitățile locuite de români din județele Bichiș, Bihor și Cenad, neavând școală românească în satele lor natale, dar dornici să învețe în limba lor maternă.

Aceasta s-a întâmplat după ce petrecusem patru ani la Cluj, apoi doi ani la Budapesta, unde m-am întreținut, în ambele locuri, în comunități românești. Astfel s-a întâmplat că în 1949, după ce absolviseam studiile de drept, am fost atras mai mult de un fel de îndelnicire, care se petrece în mediu românesc.

Directorul căminului era pe atunci domnul profesor Zaharia Unc, originar din Cenadul Unguresc, care anterior, timp de un an, muncise pentru înființarea unui cămin de elevi, reușindu-i să pună la punct clădirea acestui internat de pe strada Cetății (Vár u.) nr. 1 din Giula. Pe atunci școala românească de aici era confesională. [Despre soția directorului Unc găsisem că este sora aceluia Ladislau Albert, cu care fusesem coleg de clasă la școala civilă din Aletea, în anii 1935–1939.]

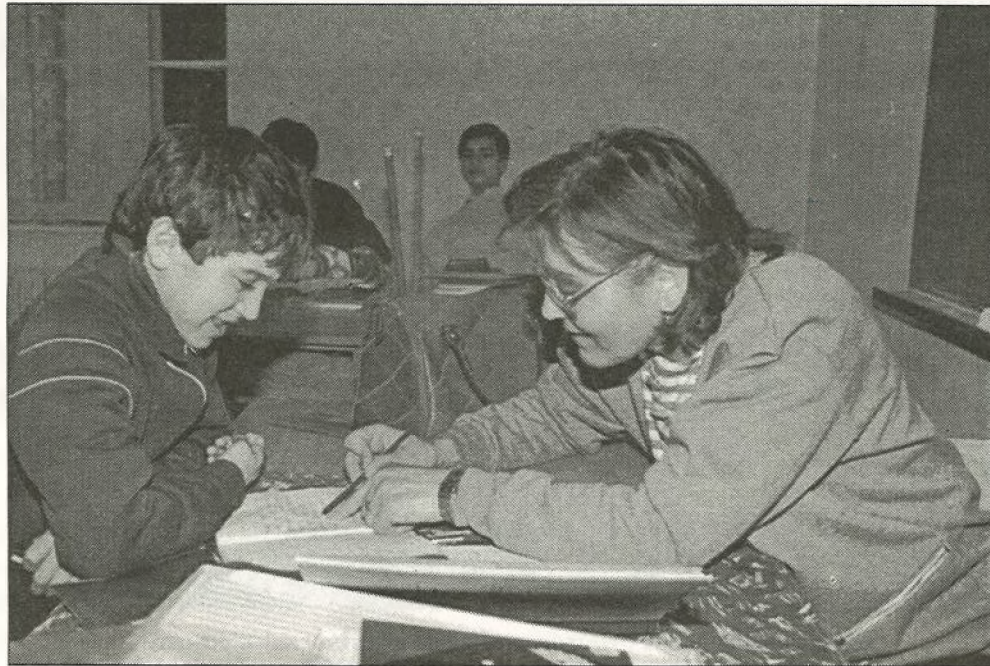
Directorul Unc avusese nevoie de un pedagog cu cunoștințe de limba română, deoarece tânărul pedagog Petru Pantea, care se angajase la cămin doar provizoriu, se pregătea să facă studii universitare la Politehnica din Budapesta. De altfel acest Petru Pantea era fiul aceluia bace Ghiuri, care a fost mult timp om de servicii la școala românească din Giula, de care probabil mulți își mai aduc aminte. Astfel am ajuns în contact cu directorul Unc și am devenit pedagog la cămin. Colaborarea noastră nu a fost de lungă durată, deoarece dînsul nu peste mult a plecat din Giula. El a fost urmat de românul Petru Pomuț, un tîmplar, fără pregătire pedagogică și nu știa deloc românește. Îmi aduc aminte că, înainte cu un an, îl văzusem odată pe acest Pomuț la Chitighaz, la o adunare cetățenească, unde citise ceva de pe o hîrtie. La început nu am putut desluși, în ce limbă se exprimă, apoi mi s-a părut că vorbește grecește [anterior la teologie studiasem sumar și limba greacă]. Se poate închipui surpriza mea, cînd el a devenit directorul meu. Dar, ce să faci? Aceasta era realitatea pe atunci.

Tot pe la începuturi au fost pedagogi la cămin și Virgil Magdu, Lucia Maniu, Maria Dragoș și Cornelia Deac.

De altfel însemnătatea anului școlar 1949–1950 a constat și în faptul că atunci a pornit primul an la

liceul românesc înființat la Giula. Acești tineri au venit din localitățile Aletea, Bedeu, Cenad, Chitighaz, Micherechi, Otlaca-Pustă, Salonta Nouă și au luat ba-

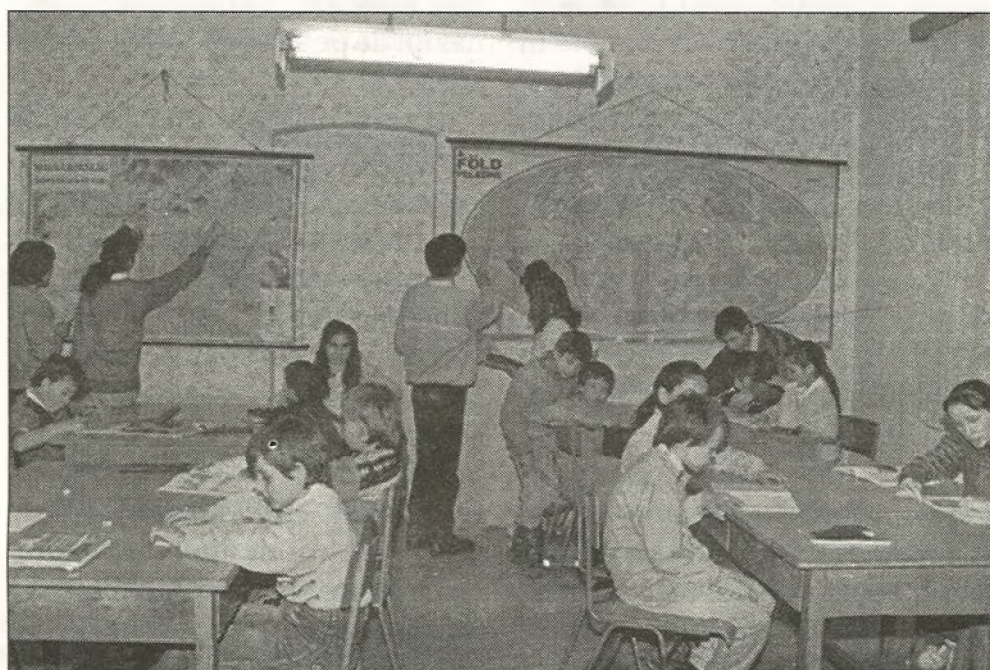
Ciocan, Cora, Costa, Crișan, Crîsta, Drîmba, Dulău, Frătean, Gavriș, Gligor, Goron, Gros, Groza, Hotea, Hoțopan, Isai, Istin, Ianc, Iova, Luncan, Lazăr, Magdu,

O mîna de ajutor la pregătirea pentru ore

calaureatul în 1953. În anul baccalaureatului directorul liceului a fost dr. Fridrich Vild, venit din România, diriginte a fost profesoara Lucia Borza, iar profesori: Iosif Balogh, Ludovic Bonis, Eva Bardócz, (veniți din România), Margareta Leu (profesoară misionară din România), Ladislau Christian și Ludovic Hernádi. Aceștia doi din urmă nu știau românește, ceilalți însă posedau limba română la perfecție.

Marc, Martin, Mihăiescu, Miru, Mișcuția, Mocan, Moldovan, Mornăila, Moț, Muntean, Mureșan, Nicula, Nedelcu, Negru, Negea, Nistor, Olaru, Otlăcan, Oroian, Pantea, Pascu, Păcurar, Părasca, Petruța, Petrușan, Pilan, Pinte, Popon, Precup, Puiu, Rotar, Roxin, Ruja, Rus, Samfira, Sava, Sălăjan, Secan, Sima, Soc, Stan, Stejan, Stupar, Suciu, Șimonca, Tripon, Tulcan, Țirle, Unc. Aproape toate acestea nume

Meditație la cămin

În cursul anilor printre elevii căminiști s-au găsit următoarele nume de familie, caracteristice românilor din Ungaria: Alb, Aletean, Ardelean, Avramuț, Băican, Baniuta, Berar, Berbecar, Blaga, Bodea, Botea, Brîndaș, Bursuc, Călugăr, Cefan, Ciumpila,

însă se scriau după ortografia maghiară.

În acești ani limba de predare la școală și limba vorbită la cămin era cea românească. Datorită faptului că la școală limba de predare era româna, în afară de limba și literatura maghiară, iar la cămin se în-

cerca – după exemplul școlii – să se vorbească mai mult românește, cei mai mulți elevi în scurt timp au făcut progrese vizibile în însușirea limbii române literare. Greutăți s-au ivit îndeosebi din cauza lipsei de manuale potrivite, dar s-a manifestat voința tuturor de a învăța și a însuși limba română la nivel potrivit. Manualele se făceau prin traducere din maghiară. Prin anii 1954–1955 eu am tradus algebra cl. 8, chimia cl. 8, chimia cl. I școli medii.

După constatările mele, gradul de cunoaștere a limbii române era diferit în sînul elevilor. Vorbeau bine sub dialectul crișean elevii din Aletea, Cenad, Chitighaz, Micherechi și Otlaca-Pustă. Vorbeau destul de bine românește și unii elevi din Bihor. Aveau greutăți de limbă elevii veniți din localitățile Darvas, Furta, Jaca, Leta, Peterd, Pocei, Vecherd etc.

Nu se părea a fi prea mare diferența dintre graiurile românilor din diferite locuri. Elevii au făcut cunoștință cu acestea, dar se foloseau de graiul lor propriu în conversație.

Influența limbii maghiare asupra limbii române s-a observat aproape la toți elevii, dar îndeosebi la cei originari din părțile bihorene. Așa-numitul calc lingvistic s-a putut constata, cu diferențieri, la cei mai mulți tineri, uneori chiar și la unii pedagogi și profesori, adică traducerea din limba maghiară în limba română a elementelor de formare a unui cuvînt compus, sau a unei expresii.

Întrepătrunderea limbii majorității maghiare mai puternice, ca limbă oficială a statului, asupra limbii române s-a manifestat îndeosebi prin bogăția și folosirea cuvintelor de origine maghiară și prin abateri făcute cu privire la accentul silabic.

După părerea mai multora, mai nou, îndeosebi după sistarea învățămîntului cu limba de predare română, după trecerea la bilingvism, și datorită faptului că promovarea socială se sprijină pe limba statutului, numărul vorbitorilor în limba literară românească din Ungaria pare a se restrînge vizibil, la fel ca la toate minoritățile reduse numericeste. Ar fi nevoie de o preocupare mai statornică a unor instituții românești de a opri degradarea limbii române în vorbirea cotidiană și de a face mai eficiente eforturile de cultivare ale limbii române, prin îmbunătățirea radicală a statutului limbii române de toate gradele, fiindcă fără limbă, identitatea națională nu rezistă.

Gh. Santău